

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Lapsen huolto ja tapaamisoikeu- den lakiuudistus

Jenni Laitila

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lapsen huolto ja tapaamisoikeuden lakiuudistus

Jenni Laitila
Liiketalous
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2019

Jenni Laitila

Lapsen huolto ja tapaamisoikeuden lakiuudistus

Vuosi	2019	Sivumäärä	48
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mikä on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, mitä siihen ehdotetut uudistukset ovat ja mitkä niiden vaikutukset ovat. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin lainsäätämismenettelyä, lastensuojelun näkökulmaa uudistuksiin sekä kansainvälisiä sopimuksia, jotka edistävät lapsen oikeuksien toteutumista sopimusvaltioissa.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 oli jo osin vanhanaikainen ja siten uudistuksen tarpeessa. Lapsenhuoltolain uudistus oli opinnäytetyön kirjoittamishetkellä, syksyllä 2018, eduskunnan käsiteltävänä. Eduskunta antoi vastauksen hallituksen esitykseen 10.1.2019.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli oikeusdogmatiikka, joka tutkii voimassa olevia oikeusnormeja sekä oikeusjärjestelmää. Myös kansainväliset sopimukset vaikuttavat Suomen oikeusjärjestykseen, joten niitä tutkittiin opinnäytetyössä lapsen oikeuksien ja ihmisoikeuksien osalta. Näitä kansainvälisiä sopimuksia ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lasten oikeuksien sopimus sekä Haagin lapsikaappausopimus.

Opinnäytetyössä käytettiin lähteinä oikeuskirjallisuutta, voimassa olevia lakeja, oikeustapauksia sekä kansainvälisiä sopimuksia, joissa Suomi on osallisena. Lainuudistuksen osalta opinnäytetyössä käytettiin lähteenä hallituksen esitystä, oikeusministeriön sivuja, Lastensuojelun Keskusliiton lausuntoa ja työryhmän mietintöä.

Opinnäytetyössä selvitettiin hallituksen esityksessä HE 88/2018 ehdotettuja uudistuksia lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Suurin osa uudistuksista oli saanut vaikutteita muiden pohjoismaiden lainsäädännöstä, Euroopan maiden lainsäädännöstä sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Esityksen tärkeimpänä näkökulmana useimmissa ehdotuksissa oli huomioitu juuri lapsen etu, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan tulisi tehdä.

Asiasanat: lapsenhuoltolaki, lastensuojelu, kansainvälinen lapsioikeus, tapaamisoikeus

Jenni Laitila

The reform of the Act on Child Custody and Right of Access

Year	2019	Pages	48
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to clarify what is the Act on Child Custody and Right of Access, what are the suggested reforms of the Act and what are the impacts. In addition, this thesis explored; the legislative process, child welfare's aspect to the reforms and the international contracts that advance the child's rights to be verified by the contracting states.

The Act on Child Custody and Right of Access 8.4.1983/361 was already partly outdated and thereby in the need of reforming. Reformation of the Act on Child Custody was the reading stage of the Finnish Parliament at the time the thesis was being constructed in the autumn 2018. The Finnish Parliament gave its response to the government's proposal on January 10th, 2019.

The research method used in the thesis was legal dogmatic which studies valid justice standards and legal system. International contracts also have an effect on Finnish legal order, and they were studied in this thesis mainly concerning the children's rights and human rights. Those kinds of international contracts are; European Convention on Human Rights, Convention on the Rights of the Child and Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction.

The sources used for the thesis were; legal literature, valid laws, legal cases and international contracts in which Finland is a participant. Government's proposal, Ministry of Justice's website, child welfare congress's statement and working committee's report were used as a reference when researching reform of the law.

The thesis also examined the suggested reforms in the Act on Child Custody and Right of Access that were part of the government's proposal. Majority of the reforms had been impacted by the legislation of other Northern and European countries and from the legal practice of the European Convention on Human Rights. The most important aspect considered in most of the proposal's suggestions was the child's benefit, as the Convention on the Rights of the Child recommends.

Keywords: child custody act, child welfare, international child rights, right of access

Lyhenteet

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EU	Euroopan Unioni
EV	eduskunnan vastaus
HE	hallituksen esitys
HTL	laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361
KHO	korkein hallinto-oikeus
KKO	korkein oikeus
LAPE	lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma
LOS	YK:n lapsen oikeuksien sopimus
LSKL	Lastensuojelun Keskusliitto
LSL	lastensuojelulaki 13.4.2007/417
OM	oikeusministeriö
OK	oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
Ordre Public	ehdottomuusperiaate
PL	perustuslaki
YK	Yhdistyneet kansakunnat

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.....	7
1.2	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset.....	8
2	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta	9
2.1	Siviiliprosessi	10
2.2	Lapsen huolto	11
2.3	Tapaamisoikeus	13
2.4	Valvotut tapaamiset	14
2.5	KKO:2016:61	15
2.6	Sovittelu.....	16
3	Lakiuudistus.....	18
3.1	Työryhmän mietintö	21
3.2	Lapsen kuuleminen.....	22
3.3	Lapsen etu	23
4	Eduskunnan vastaus EV 175/2018.....	25
5	Lastensuojelu.....	30
5.1	KHO:2011:99.....	34
5.2	Lastensuojelun Keskusliiton lausunto	36
6	Kansainvälinen lapsioikeus	38
6.1	YK:n lapsen oikeuksien komitea	40
6.2	Lapsikaappaus.....	41
6.3	KKO:2011:11	42
7	Johtopäätökset.....	43
	Lähteet.....	45
	Kuviot.....	48
	Taulukot.....	48

1 Johdanto

Lapsen huolto ja tapaamisoikeuden lakiuudistus on ajankohtainen aihe, koska se on opinnäytetyön kirjoittamisen aikana, syksyllä 2018, eduskunnan käsiteltävänä. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miltä osin laki uudistuu ja mitkä ovat muutosten vaikutukset. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös jonkin verran lapsioikeuksia kansainvälisesti ja mitkä kansainväliset lait ja sopimukset vaikuttavat Suomen lainsäädäntöön. Lisäksi pureudutaan lastensuojeluun Suomessa ja siihen, kuinka lain säädösehdotukset tulevat lastensuojeluun vaikuttamaan.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistushanke käynnistettiin oikeusministeriössä vuoden 2016 tammikuussa. Uudistukselle asetettiin työryhmä 30.9.2016 ja sen mietintö julkaistiin 29.9.2017. Hallitus antoi lakiuudistuksesta esityksen eduskunnalle 20.6.2018 ja siitä tammikuuhun asti se on ollut eduskunnan käsiteltävänä.¹ Eduskunta antoi vastauksensa esitykseen 10.1.2019.² Edeltävä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tullut voimaan vuonna 1984³, joten sen uudistaminen on jo ajankohtaista ja tarpeellista. Yhteiskunta ja perhemuodot ovat muuttuneet edellisen lain säätämisen jälkeen ja perheet ovat entistä monimuotoisempia ja usein myös kansainvälisiä. Avioerojen määrä on lisääntynyt ja sitä vastoin avioparien määrä vähentynyt. Nykyinen laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sellaisenaan ei siten enää palvele yhtä hyvin tämän hetkistä yhteiskuntaamme.⁴

Työryhmän säädösehdotuksia uuteen lakiin olivat muun muassa huoltajien velvollisuuksien sekä oikeuksien täsmentäminen ja vuoroasumisen kirjaaminen lakiin. Myös lapsen oikeutta pitää yhteyttä muihin hänelle läheisiin henkilöihin omien vanhempiansa lisäksi vahvistettaisiin sekä lapsen oikeutta osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon lisättäisiin.⁵

1.1 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittää monia eri kokonaisuuksia, kuten lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, eduskunnan lainsäädäntöprosessin, korkeimman oikeuden ratkaisut sekä lastensuojelulain. Opinnäytetyön tietoperustana on myös käytetty muun muassa Lastensuojelun Keskusliiton lausuntoa lapsen huolto ja tapaamisoikeuden lain uudistamisesta sekä työryhmän mietintöä samasta asiasta. Lisäksi joitain kansainvälisiä sopimuksia,

---

¹ OM010:00/2016 Säädösvalmistelu.

² Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp.

³ Kangas 2013, s. 98.

⁴ Oikeusministeriön julkaisu 47/2017.

⁵ Oikeusministeriö 2018.

kuten Euroopan ihmisoikeussopimusta, Haagin lapsikaappaus sopimusta sekä YK:n lasten oikeuksien sopimusta, on käytetty tämän opinnäytetyön tietoperustana.

1.2 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. Se tulkitsee voimassa olevaa oikeusjärjestelmää ja oikeusnormeja.⁶ Oikeusnormit ovat käyttäytymistä ohjaavia sääntöjä ja malleja. Niiden avulla ihmisten teot voidaan luokitella sallittuihin, suositeltaviin sekä kiellettyihin.⁷ Tässä opinnäytetyössä tutkitaan erityisesti lapsia ja nuoria koskevaa sääntelyä ja oikeuskäytäntöä Suomessa sekä kansainvälisesti.

Alla olevassa kuviossa näkyy normihierarkia, eli oikeusnormien eri tasot, Suomessa:

Kuvio 1: Normihierarkia. (Husa & Pohjalainen 2014, s. 11.)

Suomen normihierarkiassa ylimpiä oikeusnormeja ovat perustuslait, ja ne määrittävät vallan perusjaon sekä julkisen vallankäytön periaatteet. Seuraavina normihierarkiassa tulevat lait, asetukset, muun viranomaisen antamat säännökset ja lopuksi yksittäispäätökset.⁸

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Mikä on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
2. Mitä uudistuksia hallitus esittää lakiin ja mitkä niiden vaikutukset ovat
3. Mitä on lastensuojelu Suomessa
4. Mitä lapsen oikeudet ovat kansainvälisesti

Näihin tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus tutkimalla voimassa olevia lakeja, oikeustapauksia, lausuntoja, oikeuskirjallisuutta sekä kansainvälisiä sopimuksia.

⁶ Pajulammi 2014, s. 17

⁷ Husa & Pohjalainen 2014, s. 3.

⁸ Husa & Pohjalainen 2014, s. 12.

Oikeudenala tarkoittaa oikeustieteissä oikeudellisten kysymysten kokonaisuutta, jolla on omat oikeudelliset periaatteet ja käsitteet. Sisältönsä nämä yleiset opit saavat oikeudenalan ennakkopäätöksistä, tutkimuksesta sekä normistosta. Ne luovat sisäistä systematiikkaa oikeudenalaan ja ohjaavat oikeudenalan kysymysten tulkintaa, luoden siten laintulkinnan ennustettavuutta. Lapsioikeuden lähtökohta on lapsen oikeuksien sopimus ja lisäksi keskeisenä säädöksenä perustuslaki. Sen tärkein lähtökohta on ihmisoikeudellinen säädösperusta sekä ihmisoikeudelliset tavoitteet.⁹

2 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on säädetty vuonna 1984 voimaan tullessa laissa (8.4.1983/361)¹⁰, jonka uudistuksen eduskunta hyväksyi 10.1.2019.¹¹ Lain mukaan ”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti.”¹² Lisäksi ”tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu.”¹³ Lisäksi Suomen perustuslaissa sanotaan, että lapsia on kohdeltava tasavertaisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vastata itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.¹⁴

Lapsen huoltajilla on oikeus päättää lasta koskevista asioista, kuten asuinpaikasta ja terveydenhuollosta. Huoltajina toimivat lapsen vanhemmat tai muut henkilöt, joiden huoltoon lapsi on uskottu. Eri huoltomuotoja ovat lapsen yhteishuolto, yksinhuolto, oheishuolto sekä sijaishuolto. Yksinhuollossa vain toinen lapsen vanhemmista on huoltaja ja siten hän voi tehdä kaikki lasta koskevat päätökset itsenäisesti. Oheishuoltajaksi uskottu henkilö sen sijaan toimii vanhemman tai vanhempien ohessa lapsen huoltajana ja oheishuollon määrittäminen edellyttää sen olevan aina lapsen edun mukaista. Jos lapsi asuu pysyvästi jonkun muun henkilön, kuin vanhempansa tai vanhempiensa luona, kutsutaan sitä sijaishuollosi. Sijaishuollon voi määrätä tuomioistuimien ja se lakkauttaa kokonaan vanhempien huoltosuhteen lapseen. Yhteishuollossa vanhemmat huolehtivat lapsesta yhdessä ja tasavertaisesti. Molemmilla vanhemmilla on yhtä paljon päätösvaltaa lapsensa asioihin, kuten esimerkiksi kasvatukseen, hoitoon tai terveydenhuoltoon liittyen.¹⁵

---

⁹ Hakalehto 2018, s. 14.

¹⁰ Kangas 2013, s. 98.

¹¹ Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp.

¹² LHT 1 §.

¹³ LHT 2 §.

¹⁴ PL 6 §.

¹⁵ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Lastensuojelun käsikirja.

Laki turvaa lapsen oikeutta hyvään hoitoon ja lapsen tarpeita vastaavaan huolenpitoon. Lapsen huolto päättyy vasta siinä vaiheessa, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi tai menee naimisiin. Jos lapsen vanhemmat eivät ole tämän syntyessä avioliitossa, on lapsella vain yksi vanhempi eli äiti, kunnes isyys vahvistetaan. Lapsen huoltajana tai huoltajina eivät aina ole biologiset vanhemmat, vaan huolto voidaan myös uskoa jollekin muulle henkilölle tai henkilöille, kuten esimerkiksi isovanhemmille tai kokonaan perheen ulkopuolisille. Vain tuomioistuin voi määrätä lapsen huollon siirtymisestä muille, kuin lapsen vanhemmille.¹⁶

Lapsen huoltajat päättävät kaikista lasta koskevista asioista yhdessä, ellei tuomioistuimessa ole toisin määrätty. Vain vähäisistä asioista voidaan tehdä päätöksiä ilman toisen huoltajan osallistumista, jos se on tämän sairauden tai muun syyn takia mahdotonta ja asian viivästyimisestä olisi haittaa lapselle. Huoltajien ei tarvitse tehdä päätöstä lapsen tahdon mukaan, mutta huoltajat ovat velvollisia kuuntelemaan lapsen mielipiteen ja ottamaan sen huomioon tätä koskevassa päätöksenteossa. Lapsen ikä sekä kehitystaso vaikuttavat kuitenkin siihen, onko asiasta keskustelu lapsen kanssa mahdollista. Lapsen kuulemisen merkitys Suomen lainsäädännössä on saanut vaikutteita lapsen oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta. Sen mukaan sopimusvaltioiden on taattava lapselle oikeus ilmaista omat mielipiteensä häntä koskevissa asioissa, jos se on lapsen iän ja kehitystason mukaan mahdollista.¹⁷

Jos lapsella on vain yksi huoltaja ja hänen menehtyessään lapsi jää vaille huoltajaa, saa sosi- ja terveyslautakunta asiasta ilmoituksen. Lastenvalvoja keskustelee asiasta lapselle läheisten henkilöiden, kuten sukulaisen kanssa ja tekee hakemuksen huoltajan määräämisestä tuomioistuimelle. Toisella vanhemmalla on ensisijainen oikeus lapsen huoltajuuteen, mikäli vanhempi on elossa. Kuolleen vanhemman testamentissa esittämät toivomukset huomioidaan selvityksessä, mutta ne eivät ole sitovia. Lasta kuullaan myös asiassa, mutta lopullisen ratkaisun huoltajasta tekee tuomioistuin.¹⁸

2.1 Siviiliprosessi

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat käsitellään käräjäoikeudessa hakemusasi- oina. Vanhemmat tai toinen vanhemmista voi tehdä hakemuksen sen paikkakunnan käräjäoi- keuteen, jossa lapsi asuu. Hakemus voi koskea lapsen asumista, huoltoa tai tapaamisoikeutta. Jos vanhemmat eivät pääse asiasta yksimielisyyteen, tekee käräjäoikeus asiasta ratkaisun.¹⁹ Siviiliprosessi tarkoittaa siis riita-asian käsittelyä. Hakemusasian käsittelyä käräjäoikeudessa

---

¹⁶ Kangas 2013, s. 98-101.

¹⁷ Kangas 2013, s. 102-104.

¹⁸ Lastensuojelun käsikirja 2017.

¹⁹ Oikeus 2018. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia.

on jatkettava riita-asian käsittelyä koskevassa järjestyksessä, jos asia on riitainen ja se koskee esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta.²⁰ Riitainen hakemusasia tulee käsitellä hakemusasian istunnossa, jos joku asianosainen sitä vaatii tai jos käräjäoikeus katsoo sen tarpeelliseksi asian selvittämisen kannalta.²¹ Riita-asia ja hakemusasia voidaan myös käsitellä yhteisesti, jos niillä on yhteys toisiinsa eikä yhteisestä oikeudenkäynnistä aiheudu haittaa.²²

Asian käsittely käräjäoikeudessa alkaa valmisteluistunnolla, johon molemmat vanhemmat kutsutaan sekä mahdollisesti pyydetään sosiaalitoimelta olosuhdeselvitys perheen tilanteesta. Selvitystä varten sosiaalitoimen työntekijät vierailevat perheen luona ja selvittävät muun muassa lapsen omaa näkemystä asioihin. Viimein asia ratkaistaan tuomioistuimessa pääkäsitelyssä, jos vanhemmat eivät ole prosessin aikana päätyneet sovintoon.²³ Tuomioistuimella voi antaa asiassa myös pelkän osatuomion, eli ratkaisun koskien vain jotakin tiettyä vaatimusta, jonka jälkeen muiden vaatimusten käsittely vielä jatkuu.²⁴

2.2 Lapsen huolto

Lapsen huoltajia ovat hänen molemmat vanhempansa, jos he ovat avioliitossa keskenään lapsen syntyessä.²⁵ Lapsella on oikeus huoltoon ja huoltajat ovat velvollisia järjestämään sen, turvaten siten lapsen kehityksen sekä hyvinvoinnin. Huoltajat eivät voi päättää lapsen asioista täysin mielivaltaisesti, vaan kaikki ratkaisut on tehtävä lapsen edun mukaisesti. Lapsella on oikeus ja vanhemmilla sen sijaan velvollisuus.²⁶ On tärkeää, että lapsi tulee ymmärretyksi ja hänellä on turvallinen olo vanhempiensa kasvatuksessa. Hänen tulee saada osakseen hellyyttä ja lasta ei koskaan saa vahingoittaa ruumiillisesti tai kohdella muuten huonosti.²⁷ Lapsen täytettyä 18 vuotta tai avioituessa, päättyy myös hänen oikeutensa huoltoon.²⁸ Oikeudellisessa kielenkäytössä lapsen vanhempia kutsutaan huoltajiksi ja se onkin vain oikeudellinen käsite. Äitiyttä tai isyyttä ei voida lopettaa, vaikka vanhemmat eivät soveltuisikaan lapsensa huoltajiksi. Huoltajiksi voidaan sen sijaan valtuuttaa eri henkilöt, kuin lapsen biologiset vanhemmat. Avioliiton sisällä lapsi on automaattisesti molempien vanhempiensa yhteishuollossa.²⁹ Jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, ei hänellä lain mukaan ole vielä isää, vaan äiti on hänen

---

²⁰ OK 8 luku 4 §.

²¹ OK 8 luku 3 §.

²² OK 8 luku 9 §.

²³ Oikeus 2018. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia.

²⁴ Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhanke 2015, s. 62.

²⁵ LHT 6 §.

²⁶ Kangas 2013, s. 98.

²⁷ LHT 1 §.

²⁸ Kangas 2013, s. 98.

²⁹ Kangas 2013, s. 99.

ainoa laillinen huoltajansa. Isyys voidaan vahvistaa juridisesti miehen tunnustaessa lapsi omakseen. Lapsi on siitä huolimatta niin pitkään yksin äitinsä huollossa, kunnes äiti ja isä sopivat olevansa yhdessä lapsensa huoltajia.³⁰ Vanhemmat ovat aina vastuussa lapsestaan ja myös esimerkiksi eron sattuessa, tulee lapsen hyvinvoinnista pystyä huolehtimaan entiseen tapaan. Ensimmäisiä selvitettäviä asioita eron jälkeen on muun muassa se, kenen luona lapsi tulee jatkossa asumaan. Lapsella on oikeus tavata vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Erotilanteessa ei ole pakollista tehdä mitään kirjallisia sopimuksia, jos vanhemmat pystyvät sopimaan asioista yhteisymmärryksessä.³¹

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut ensimmäisen suomenkielisen vanhemmuussuunnitelman, joka on tarkoitettu avuksi eronneille vanhemmille. Siinä voidaan sopia molempien velvollisuuksista sekä keskinäisestä työnjaosta, jotta kumpikin tietää mitä heiltä odotetaan. Vanhemmuussuunnitelmassa on otettu esimerkkiä kansainvälisellä tasolla ja se on osa LAPE eli lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Suunnitelma ei ole juridisesti pätevä asiakirja, joten viranomaiset eivät pysty sitä valvomaan. Siitä voi olla kuitenkin hyötyä esimerkiksi, jos vanhemmat päätyvät tekemään lasta koskevia sopimuksia lastenvalvojan kanssa. Vanhempien ero vaikuttaa suuresti koko perheen elämään ja etenkin lapsi tarvitsee eron jälkeen paljon tukea, huomiota sekä rakkautta vanhemmiltaan. Lapsen asioista tulee sopia mahdollisimman nopeasti, mutta vanhempien on hyvä tehdä päätökset rauhassa ja harkiten. Eron jälkeen on tärkeää, että lapsen yhteys kumpaankin vanhempaan säilyisi myös päätösten teon aikana.³²

Vanhemmat voivat pyytää tuomioistuimen ratkaisua, jos he eivät pääse keskenään yhteisymmärrykseen lastaan koskevissa asioissa. Tuomioistuin voi ottaa asian käsiteltäväksi samaan aikaan avioeron kanssa tai kokonaan erillisenä hakemuksena. Se voi myös pyytää selvitystä lapsen ja vanhempien tilanteeseen heidän asuinkuntansa sosiaalitoimelta ennen, kuin ratkaisee asian. Esimerkiksi Vantaalla perheoikeudellisten asioiden yksikön sosiaalityöntekijät tekevät olosuhdeselvityksen parityönä. Jos toinen lapsen vanhemmista asuu eri paikkakunnalla, tehdään selvitys yhteistyössä sen kunnan sosiaalitoimen kanssa. Olosuhdeselvityksen tarkoituksena on saada tuomioistuimelle lisää tietoa perheen ja lapsen tilanteesta. Sosiaalityöntekijät tapaavat lasta ja vanhempia sekä yhdessä että erikseen. Tapaamiset tapahtuvat joko toimistolla tai perheen kotona. Tarpeen vaatiessa sosiaalityöntekijät voivat pyytää tietoja perheen tilanteesta myös muilta tahoilta, kuten lapsen päiväkodista, terveydenhuollosta tai koulusta.³³

---

³⁰ Kangas 2013, s. 99.

³¹ Vantaa. Usein kysytyt kysymykset ja vastaukset, jotka liittyvät perheoikeudellisiin asioihin.

³² Vanhemmuussuunnitelma osa 1 Tietoa vanhemmille 2017, s. 3-4.

³³ Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Olosuhdeselvitys.

2.3 Tapaamisoikeus

Lasten tapaamista koskevassa päätöksenteossa tuomioistuimen on tehtävä olosuhdeselvitys sosiaalilautakunnalta, jos se näyttää olevan asian ratkaisun kannalta tarpeellista. Tapaamisoikeutta käsitellessä tulee antaa tarkat määräykset lapsen tapaamisen ehdoista ja on myös huomioitava lapsen omat toiveet asian suhteen. Nykyisen lain mukaan myös lasta itseään voidaan kuulla asian käsittelyssä, jos sen edellytykset täyttyvät, eli se on esimerkiksi mahdollista lapsen ikä huomioiden tai tarpeen asian selvittämisen kannalta.³⁴ Kaavaillussa lakiuudistuksessa lapsen osuutta päätöksentekoon lisättäisiin juuri tämänkaltaisissa tilanteissa ja lasta kuultaisiin enemmän sekä tuomioistuimessa että sosiaaliviranomaisen luona. Kuulemisesta tehtäisiin myös mahdollisimman luonnollinen tilanne lapselle, käyttäen apuna avustaja-asiantuntijaa.³⁵ Avustaja-asiantuntijana käytetään lapsen asioihin perehtynyttä ammattilaista, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijää tai psykologia, joka toimii huoltoriidan sovittelussa tuomarin apuna.³⁶ Riidattomissa tapauksissa lapsen kuulemisen vastuu olisi yhä vanhemmilla.³⁷ Jos tapaamisasian käsittely tuomioistuimessa kestää pitkään, voi se antaa väliaikaisen määräyksen lapsen tapaamisoikeudesta. Väliaikainen määräys kestää siihen asti, että lopullinen ratkaisu asiasta saadaan. Tuomioistuin ratkaisee lapsen tapaamista koskevan asian yhdessä sosiaalitoimen kanssa. Ratkaisussa tulee ottaa huomioon etenkin lapsen etu asian suhteen ja kuinka tapaaminen sekä huolto toteutuisivat mahdollisimman hyvin tulevaisuudessa.³⁸

Tuomioistuimen päätöstä voidaan muuttaa myöhemmin, jos olosuhteet ovat sen antamisen jälkeen muuttuneet tai siihen on muuten aihetta. Tapaamisoikeudesta on toimitettava kirjallinen täytäntöönpanohakemus käräjäoikeuteen ja liitettävä mukaan alkuperäinen kirjallinen päätös. Hakemuksen saavuttua käräjäoikeuteen, käräjäoikeus antaa sovittelijan tehtäväksi hoitaa asiassa sovittelu. Mikäli sovittelussa ei saada tulosta aikaan, on sovittelijan toimitettava käräjäoikeudelle perustelut, joissa tulevat esiin ne asiat, jotka voivat vaikuttaa mahdolliseen ratkaisuun. Tapaamisoikeudesta annettu päätös pannaan täytäntöön velvoittamalla vastapuoli sallimaan hakijan sekä lapsen väliset tapaamiset, jos se on lapsen edun mukaista. Lapsi voidaan tarvittaessa hakea tapaamisiin, jos on syytä uskoa, etteivät tapaamiset muuten toteutuisi. Tapaamisoikeuden täytäntöönpanoon ei voida ryhtyä, jos yli 12-vuotias lapsi on itse sitä vastaan tai alle 12-vuotias, joka on ikäänsä nähden tarpeeksi kehittynyt ja hänen mielipiteensä voidaan siten ottaa asiassa huomioon.³⁹

---

³⁴ Peuralahti 2012, s. 22-23.

³⁵ Oikeusministeriö 2018. Lapsenhuoltolakiin tulossa lapsen asemaa parantavia uudistuksia.

³⁶ Oikeus 2014. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu valtakunnalliseksi.

³⁷ Oikeusministeriö 2018. Lapsenhuoltolakiin tulossa lapsen asemaa parantavia uudistuksia.

³⁸ Peuralahti 2012, s. 23-24.

³⁹ Peuralahti 2012, s. 23-24.

Lapsen tapaamisoikeuden ensisijaisena tavoitteena ei ole vanhemman oikeus tavata lastaan, vaan lapsen oikeus tavata vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi tutustuu molempiin vanhempiinsa ja ymmärtää sitä kautta enemmän myös itsestään. Nykyinen laki ei turvaa lapsen oikeutta olla yhteydessä muihin sukulaisiin tai läheisiin, kuten isovanhempiinsa.⁴⁰ Uudessa laissa tähän on kuitenkin esitetty muutoksia.

2.4 Valvotut tapaamiset

Kuntatasolla tarkasteltuna esimerkiksi Vantaan kaupunki järjestää tarvittaessa ilmaiset valvotut sekä tuetut tapaamiset, joissa erillään asuva lapsi sekä vanhempi voivat tavata toisiaan turvallisessa ympäristössä. Tapaamiset järjestetään muun muassa oikeuden päätöksen tai lastensuojelun vahvistaman sopimuksen perusteella. Tapaamiset ovat ilmaisia kaikille vantaalaisille lapsille.⁴¹ Vantaalla vaihdot ja tapaamiset voidaan järjestää valvottuina vaihtoina, jos vanhempien välillä oleva lähestymiskielto tai muu syy estää vanhempien välisen kohtaamisen. Tuetussa tapaamisessa työntekijä on mukana tapaamisen alussa sekä lopussa, ja on tarvittaessa saatavilla. Valvotuissa tapaamisissa työntekijä on samassa tilassa lapsen sekä vanhemman kanssa ja valvoo tilannetta koko tapaamisen ajan. Lapsi, lähivanhempi eli vanhempi, jonka luona lapsi asuu, sekä tavattava vanhempi käyvät ennen tapaamisten alkamista tutustumassa tapaamispaikkaan. Vanhemmat käyvät tutustumassa paikkaan erikseen sovittuina aikoina ja heidän tulee voida vahvistaa henkilöllisyytensä tutustumisen sekä tapaamisten yhteydessä. Oikeuden päätös tai lastenvalvojan vahvistama sopimus tulee viedä tapaamispaikkaan tutustumiskäynnillä. Tutustumiskäynnin aikana käydään läpi tapaamispaikan sääntöjä sekä käytäntöjä lapsen ja kummankin vanhemman kanssa. Tapaamispaikkatoiminta Vantaalla on sosiaalihuoltolain mukainen.⁴²

Uudessa laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, joka astuu voimaan 1.12.2019, säädetään tuetuista ja valvotuista tapaamisista sekä vaihdoista tarkemmin. Sen mukaan vanhemmat voivat keskenään sopia, että tapaamiset lapsen kanssa ovat valvottuja tai tuettuja, tai että tapaamiset lapsen kanssa lopetetaan ja aloitetaan valvotusti. Sopimukseen voi saada vahvistuksen sosiaalilautakunnalta, jos valvonta tai tuki on tarpeellista lapsen edun kannalta. Tapaamiset voidaan vahvistaa valvotuiksi ainoastaan, jos valvotut vaihdot tai tapaamisten tukeminen eivät yksinään riitä turvaamaan lapsen etua. Sosiaalilautakunnan lisäksi tuomioistuin voi päättää valvotuista ja tuetuista tapaamisista sekä valvotuista vaihdoista. Lisäksi

---

⁴⁰ Peuralahti 2012, s. 25-26.

⁴¹ Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Tapaamispaikka.

⁴² Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Tapaamispaikka.

laissa sanotaan, että jos on olemassa perusteltu syy epäillä, että lapsi viedään pois maasta luovuttomasti, voi tuomioistuin määrätä valvottujen tapaamisten edellytykseksi, että lastaan tapaavan vanhemman on luovutettava mahdollinen hallussaan oleva lapsen passi sekä omansa valvojan haltuun tapaamisten ajaksi. Tarkemmin valvotuista vaihdoista sekä tuetuista ja valvotuista tapaamisista säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014).

2.5 KKO:2016:61

Tässä korkeimman oikeuden ratkaisussa on kyse lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevasta asiasta ja sen ehtojen muuttamisesta. Lapsi oli tavannut isäänsä viimeksi vuonna 2011 ja maaliskuussa 2013 annetussa päätöksessä lapselle vahvistettiin oikeus tavata isäänsä aluksi lyhyitä aikoja valvotusti, tapaamisten laajentuessa vähitellen jatkossa. Tapaamiset eivät kuitenkaan olleet toteutuneet ja isä vaati käräjäoikeudessa, että lapsen äiti velvoitettaisiin sakan uhalla mahdollistamaan sovitut tapaamiset.⁴³

Turun hovioikeus antoi asiasta päätöksen 28.3.2013 ja sen mukaan 2005 vuonna syntyneellä lapsella oli oikeus tavata isäänsä vuoden 2013 toukokuusta lokakuuhun asti yhtenä lauantaina per kuukausi. Tapaamisten tuli olla valvottuja, kolmen tunnin tapaamisia päiväsaikaan kello 13-16. Näiden tapaamisten jälkeen lapsella oli oikeus tavata isää parittomien viikkojen lauantaina lapsen isänäidin luona kuuden tunnin ajan maaliskuun 2014 loppuun saakka. Kaikki lapsen vaihdot oli syytä toteuttaa siten, että vanhempien kohtaaminen voitiin välttää. Lapsen äiti luovuttaisi lapsen isänäidille ja tämä luovuttaisi lapsen takaisin äidille tapaamisen jälkeen. Huhtikuusta 2014 alkaen lapsella oli oikeus tavata isäänsä tämän luona, alkaen aina parittoman viikon perjantaista sunnuntaihin asti. Isän tuli myös tästä lähtien huolehtia lapsen hakemisesta koulusta tai iltapäiväkerhosta tapaamiseen ja palauttamisesta kotiin. Lisäksi isällä oli oikeus tavata lasta loma- sekä juhla-aikoina. Hovioikeus perusteli päätöstään sillä, että lapsi ja isä olivat tavanneet viimeksi vuonna 2011 ja äiti ei ollut tukenut heidän tapaamistaan tai muuta yhteydenpitoa, vaan oli sulkenut isän sukuineen kokonaan pois lapsen elämästä. Isän ja lapsen välisten tapaamisten kieltämiselle ei ollut perusteita. Ilman tapaamista koskevaa päätöstä, tilanne olisi johtanut siihen, että lapsi menettäisi kokonaan yhteyden isäänsä. Tapaamiset tuli aloittaa porrastetusti ja valvottuina, joka oli lapsen edun mukaista. Lapsen isä vaati maaliskuussa 2014, että äiti velvoitetaan noudattamaan sovittuja tapaamisia sakan uhalla. Lapsen äiti vaati isän hakemuksen hylkäämistä.

Käräjäoikeus antoi asiasta väliaikaisen määräyksen 15.9.2014. Sen mukaan kolmen tunnin lauantaitapaamiset alkaisivat tiettyssä lasten leikkipaikassa. Käräjäoikeus perusteli päätöstään

---

⁴³ KKO:2016:61.

sillä, että se oli lapsen edun mukaista ja edisti tapaamisoikeuden toteutumista. Vuoden 2015 helmikuussa kärjäoikeus ilmoitti, että tutkittavana oli enää se, onko tapaamisille olemassa jotakin estettä. Isän edellytykset tavata lasta oli tutkittu täytäntöönpanoperustetta annettaessa. Riidatonta oli se, että isä ei ollut tavannut lastaan sitten 16.5.2011. Isä ei ollut tavannut lastaan myöskään täytäntöönpanopäätöksen mukaisesti 28.3.2013 jälkeen. Kärjäoikeuden mukaan tapaamisille ei ollut estettä. Niiden pitkittymisen vaarana olisi lapsen vieroittuminen isästään. Kärjäoikeus totesi, ettei aiempi väliaikais määräys ollut enää voimassa, vaan äidin tulisi sakon uhalla sallia isän ja lapsen tapaamiset siten, kuin hovioikeudessa oli määrätty. Äiti valitti asiasta hovioikeuteen ja lapsen isä vaati valituksen hylkäämistä. Hovioikeus hylkäsi äidin valituksen eikä muuttanut kärjäoikeuden aiempaa päätöstä.

Lapsen äidille myönnettiin valituslupa korkeimpaan oikeuteen. Äiti vaati, ettei hovioikeuden päätöstä panna täytäntöön ja että tapaamisoikeuden ehdot muutettaisiin väliaikaisesti siten, että lapsen ja isän tapaamiset toteutuisivat valvottuina Tenavatupa-nimisessä paikassa, kunnes kärjäoikeus antaa siellä vireillä olevasta peruste päätöksen muuttamisesta ratkaisun. Lapsen isä vaati näiden vaatimusten hylkäämistä, mutta suostui siihen, että tapaamiset olisivat alkuun valvottuja jossakin muussa paikassa.

Turun hovioikeuden antamaa päätöstä ei muuteta uhkasakon asettamisen osalta. Päätöksessä annettuja tapaamisoikeuden ehtoja muutetaan väliaikaisesti siten, että lapsi saa tavata isäänsä kerran kahdessa viikossa ja tapaamiset tapahtuvat valvotusti kolmen tunnin ajan. Kun tapaamisia on toteutunut kuusi, on lapsella oikeus tavata isäänsä jokaisena parittoman viikon lauantaina isänäidin luona kuuden tunnin ajan. Myös isänäiti on suostumuksensa mukaan läsnä näissä tapaamisissa. Vaihdot toteutetaan niin, etteivät lapsen vanhemmat kohtaisi. Kun kymmenen näistä tapaamisista on toteutunut, voi lapsi tavata isäänsä samoina ajankohtina isän luona. Isä huolehtii silloin lapsen hakemisista tapaamisiin sekä palauttamisesta kotiin. Kymmenen toteutuneen päivätapaamisen jälkeen, jatketaan hovioikeuden 28.3.2013 päätöksessä vahvistettujen tapaamisoikeuden ehtojen toteutumista. Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan muun muassa sillä, että aikaa oli kulunut paljon ja sovitut tapaamiset eivät aiemmin olleet toteutuneet, joten oli lapsen edun mukaista muuttaa tapaamisoikeuden ehtoja väliaikaisesti.

2.6 Sovittelu

Sovittelussa tuomarin tehtävänä on auttaa osapuolia löytämään molempia miellyttävä ratkaisu. Sovittelu on kuitenkin täysin vapaaehtoista, joten molempien halulla saada sovinto aikaan, on ensisijaisen tärkeä merkitys.⁴⁴ Tuomarin apuna sovittelussa voi toimia esimerkiksi

---

⁴⁴ Aaltonen 2009, s. 337.

kunnan sosiaalityöntekijä. Sovittelu on tullut Suomen oikeusjärjestelmään Norjasta ja sitä kutsutaan Follo-malliksi.⁴⁵ Tarkemmin se tarkoittaa lapsiystävällistä oikeudenkäyntiä.⁴⁶ Aluksi kyseistä mallia kokeiltiin vain muutamissa alioikeuksissa Suomessa. Myöhemmin, kun se todettiin toimivaksi, otettiin Follo-malli käyttöön koko maassa. Follo-mallissa lasta koskevaa huoltoriitaa ei laiteta vireille kanteella tai hakemuksella.⁴⁷

Sovittelu alkaa valmisteluvaiheella, josta se jatkuu aloitusvaiheeseen. Tärkeintä on löytää heti sovittelun alkaessa luotettava ilmapiiri kaikkien osapuolien kesken, jotta sovittelun jatkuminen tavoiteltuun päämäärään on mahdollista. On hyvä selventää alkuun lapsen vanhemmille, että mistä sovittelussa on tarkalleen ottaen kyse ja mikä on sovittelijan, eli tuomarin rooli siinä. Sovittelun menettelytavoista keskustellaan ja sovitaan tässä vaiheessa. Seuraava vaihe on tiedonhankintavaihe ja se voidaan aloittaa joko erillis- tai yhteisistunnolla. Molemmat vanhemmat voivat kertoa aluksi omat näkemyksensä sekä lähtökohtansa sovitteltavaan asiaan. Tässä vaiheessa sovittelu ja esitettävät puheenvuorot voivat helposti muuttua osapuolten tunnetilojen mukaan sovinnon kannalta haitallisiksi ja siinä vaiheessa sovittelijalla onkin tärkeä rooli yrittää rauhoittaa ilmapiiri omilla puheillaan, muuttamalla osapuolten viestit toisilleen enemmän ymmärrettävään muotoon. Osaava sovittelija pystyy omilla puheillaan saada vanhemmat näkemään toistensa kannat ja mielipiteet täysin uudessa valossa.⁴⁸

Lapsen huoltoon tai tapaamiseen liittyvissä riidoissa on usein taustalla muita parisuhteen ongelmia, jotka eivät liity välttämättä suoranaisesti lapsen etuun asiassa. Sovittelijan on tärkeää osata kaivaa esiin todelliset intressit sekä tavoitteet osapuolten väliltä. Lapsen etua asiassa tulee myös tuoda esiin ja muistuttaa vanhempia, minkä takia sovittelussa ylipäätään ollaan. Lopuksi olisi vielä hyvä jäsenellä, mitkä asiat ovat sovittelijan mielestä niitä suurimpia ongelmakohtia. Tämän vaiheen jälkeen sovittelija tekee arvioinnin, onko sovittelua parempi jatkaa molempien osapuolten läsnä ollessa vai erillisissä keskusteluissa.⁴⁹

Neuvotteluvaiheessa keskustelu tulee suunnata tulevaisuuteen sen sijaan, että keskitytään menneisyyteen ja vanhempien tulisi löytää ratkaisuja kokemuksiinsa ongelmiin. Jos vanhemmat jäävät puimaan jotain yksittäistä asiaa esimerkiksi parisuhteensa ongelmista, tulee sovittelijan suunnata keskustelu takaisin oikeille raiteille, jotta sovittelu etenee toivotusti. Jos sovinto osapuolten välillä alkaa edetä, sovittelijan täytyy miettiä, kuinka ratkaisut toimisivat

---

⁴⁵ Kangas 2013, s. 111.

⁴⁶ Eduskunta. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu.

⁴⁷ Kangas 2013, s. 111.

⁴⁸ Aaltonen 2009, s. 342-343.

⁴⁹ Aaltonen 2009, s. 344.

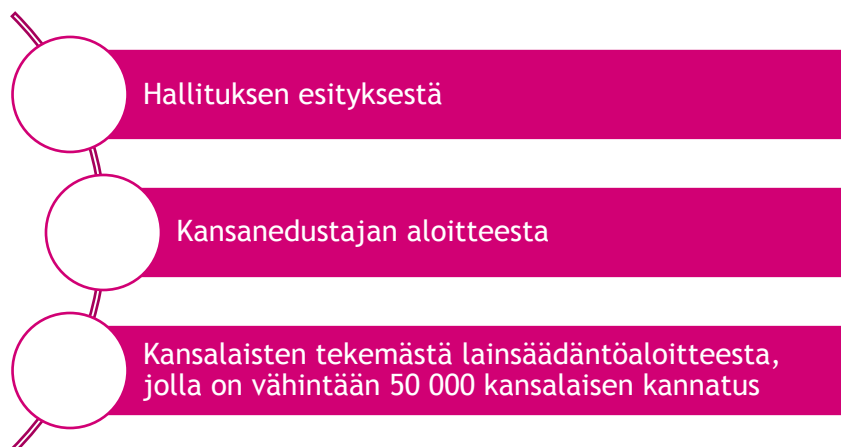
konkreettisesti vanhempien sekä lapsen elämässä. Tulee pohtia esimerkiksi sitä, kuinka ratkaisuehdotukset vaikuttaisivat lapsen koulunkäyntiin tulevaisuudessa, vanhempien taloudelliseen tilanteeseen tai kaikkien asumiseen.⁵⁰

Kun sovinto vihdoinkin saavutetaan osapuolten välillä, täytyy sovittelijan olla yhtä mieltä siitä, että ratkaisu on lapsen edun mukainen. Kun sovinto vahvistetaan täytäntöönpanokelpoisena ratkaisuna, kutsutaan sitä oikeuden vahvistamaksi sovinnoksi. Tuomioistuimen ratkaisuun voi hakea muutosta myöhemmin, jos vanhemmat eivät ole sopineet asiasta toisin. Jos sovinnossa ei päästä yhteisymmärrykseen asiasta eikä sovintoa synny, tulee tuomarinkin päättää sovittelu mahdollisimman myönteisesti. Vanhemmille tulisi jäädä sellainen olo, että sovitteluun osallistuminen oli hyvä asia ja molemmat yrittivät toimia lapsensa parhaaksi, hyväksi näkemällään tavalla.⁵¹

3 Lakiuudistus

Eduskunta koostuu 200:sta kansanedustajasta, jotka valitaan neljän vuoden välein vaaleilla.⁵² Suomessa eduskunnan tärkein tehtävä on lakien säätäminen, joka tapahtuu eduskunnan täysistunnossa.⁵³ Lakien säätämisen lisäksi eduskunta päättää valtion talousarviosta, valitsee pääministerin sekä valvoo hallituksen toimintaa. Eduskunta hyväksyy myös Suomea koskevat kansainväliset sopimukset sekä vaikuttaa EU asioihin.⁵⁴

Eduskunta voi säätää uuden lain tai muuttaa vanhaa lakia kolmella tavalla:

⁵⁰ Aaltonen 2009, s. 344-345.

⁵¹ Aaltonen 2009, s. 345.

⁵² Eduskunta. Kansanedustajat.

⁵³ Eduskunta. Lakien säätäminen.

⁵⁴ Eduskunta. Tietoa eduskunnasta.

Kuvio 2: Lain säätäminen. (Eduskunta, lainvalmistelun vaiheet.)

Hallitus antaa lakiesityksiä vuosittain noin 250 ja suurin osa laeista syntyy juurikin niistä. Lakiesityksen käsittely kestää usein kahdesta neljään kuukauteen, mutta suurempien esitysten käsittelyyn voi mennä jopa vuosia. Kun vaalikausi päättyy, käsittelemättä olevat esitykset sekä lakialoitteet raukeavat.⁵⁵ Lakiesitystä aletaan käsittelemään eduskunnassa täysistunnossa tapahtuvalla lähete keskustelulla. Keskustelun loputtua täysistunto tekee päätöksen siitä, mihin valiokuntaan esitys päättyy käsiteltäväksi. Valiokunnassa käsittely pyritään aloittamaan mahdollisimman nopeasti. Kun valiokunta saa oman mietintönsä valmiiksi, jatkuu käsittely jälleen eduskunnan täysistunnossa. Lakiesitykset käsitellään aina kahdessa erillisessä käsittelyssä. Lakiehdotuksen sisällöstä päätetään ensimmäisessä käsittelyssä ja sen aikana tehdään mahdolliset valiokunnan ehdotuksista poikkeavat esitykset. Toinen käsittely voi olla vasta kolmen päivän kuluttua ensimmäisestä käsittelystä, tai myöhemmin. Käsittely pohjautuu ensimmäisen käsittelyn lakitekstiin ja siinä päätetään sen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Tavallinen laki voidaan hyväksyä tai hylätä enemmistöllä annetuista äänistä. Perustuslain säätämisessä tai muuttamisessa käytetään sen sijaan vaikeutettua säätämismenettelyä.⁵⁶

Kun eduskunta on hyväksynyt lain, antaa se siitä vastaukseksi laatimansa lakitekstin sekä muut tehdyt päätökset. Vastauksen allekirjoittavat puhemies ja pääsihteeri, jonka jälkeen se toimitetaan tasavallan presidentille vahvistettavaksi. Laki julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa, kun presidentti on vahvistanut sen. Jos presidentti jättää lain vahvistamatta, se palautuu uudelleen käsiteltäväksi eduskuntaan, jossa se joko hyväksytään muuttamatta tai hylätään ja lakiesitys raukeaa.⁵⁷

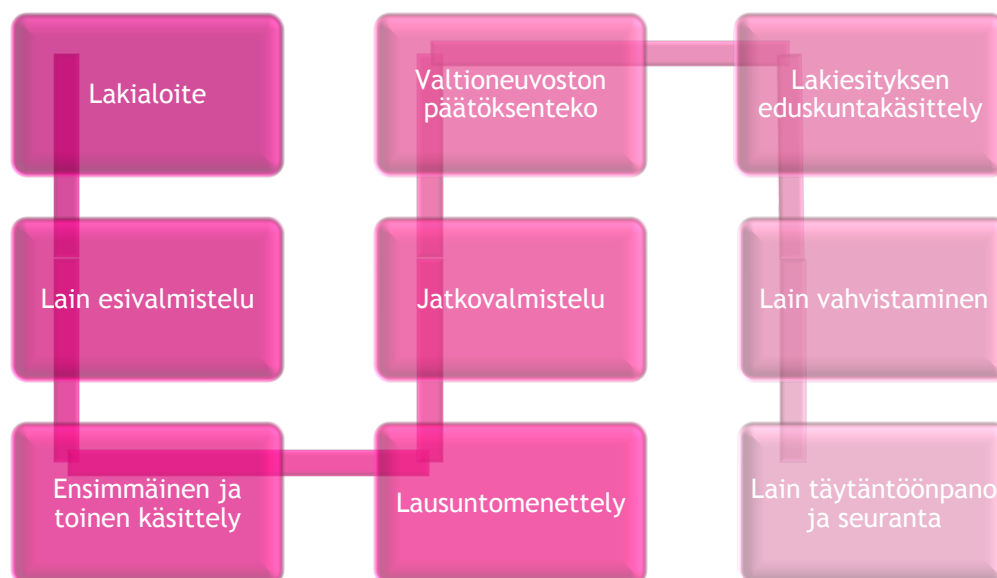
Alla vielä kaavio lakialoitteen etenemisestä sen täytäntöönpanoon asti:

---

⁵⁵ Eduskunta. Lakien säätäminen.

⁵⁶ Eduskunta. Lakien säätäminen.

⁵⁷ Eduskunta. Lakien säätäminen.

Kuvio 3: Lainvalmistelu prosessi. (Finlex. Lainvalmistelun prosessiopas.)

Lakiuudistus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lähti käyntiin hallituksen esityksestä.⁵⁸ Sen tulevat vaikutukset koskevat lukuisia henkilöitä sekä perheitä Suomessa. Esimerkiksi vuonna 2017 Suomessa oli yhteensä 1 471 500 perhettä.⁵⁹ Suomen Kuntaliitolta pyydettyssä lausunnossa lakiesitystä koskien, se kertoi pitävänsä kyseistä uudistusta tarpeellisena. Edeltävä laki oli osaltaan jo vanhanaikainen siihen nähden, kuinka paljon perheet ja perheiden tilanteet ovat muuttuneet Suomessa vanhan lain voimaantulemisesta nykyhetkeen.⁶⁰

Lapsenhuoltolakiin kaavailtuja muutoksia olivat muun muassa huoltajien velvollisuuksien sekä oikeuksien täsmentäminen sekä vuoroasumisen kirjaaminen lakiin. Myös lapsen oikeutta pitää yhteyttä hänelle muihin läheisiin henkilöihin, kuin omiin vanhempiinsa, lisättäisiin. Lisäksi lapsen oikeutta osallistua lasta koskevaan päätöksentekoon vahvistettaisiin. Lakiuudistusten tavoitteena oli nimenomaan vahvistaa lapsen asemaa häntä koskevissa asioissa ja antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa ja kertoa oma kantansa.⁶¹ Lakiesitys annettiin eduskunnalle käsiteltäväksi 20.6.2018.⁶²

⁵⁸ Hallituksen esitys HE 88/2018.

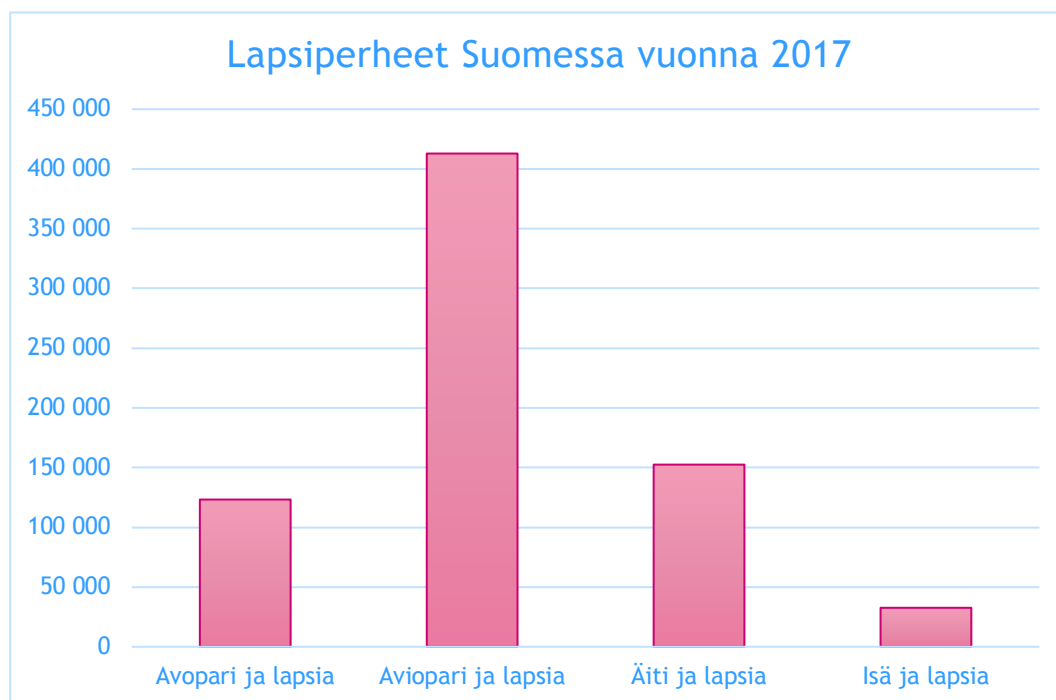
⁵⁹ Tilastokeskus.

⁶⁰ Oikeusministeriön julkaisu 47/2017.

⁶¹ Oikeusministeriö. 2018. Lapsenhuoltolakiin tulossa lapsen asemaa parantavia muutoksia.

⁶² OM010:00/2016.

Alla olevassa kuviossa näkyvät lapsiperheiden määrät Suomessa vuonna 2017. Perheiksi luokitellaan avioparit lapsineen, avoparit lapsineen sekä yksinhuoltajat lapsineen.

Kuvio 4: Lapsiperheet Suomessa 2017. (Tilastokeskus, 2017. Perheiden määrä kääntyi laskuun.)

3.1 Työryhmän mietintö

Työryhmän esityksessä tuodaan esiin yhtenä lähtökohtana uudistustarpeelle yhteiskunnan sekä perhemuotojen muuttuminen sitten edellisen lapsenhuoltolain säätämisen jälkeen, jonka takia nämä muutokset ovat nyt ajankohtaisia. Lapsiperheet ovat Suomessa nykyään useammin muun muassa kansainvälisiä ja monimuotoisia, eli ne eivät enää vastaa aiempia ja perinteisiä käsityksiä perheestä. Avioeroja on entistä enemmän ja samalla avioparien määrä on vähentynyt. Lainsäädäntöä on siis tarpeellista muuttaa osittain. Lapsen aseman vahvistaminen ja osallistuminen häntä koskevien asioiden käsittelyyn on yksi muutosta kaipaavista säädöksistä. Lisäksi lapsen huollon ja tapaamisoikeuden käsittelyjä tuomioistuimissa tulee tehostaa ja uusintakäsittelyjen määrää vähentää.⁶³

Aiempaan lakiin verrattuna, uudessa laissa täsmennettäisiin lapsen oikeutta olla yhteyksissä hänen muihin läheisiinsä, kuten isovanhempiin. Myös lapsen vanhempien tulee tukea tätä

⁶³ Oikeusministeriön julkaisu 47/2017.

yhteydenpitoa ja vaalia lapsen läheisiä ihmissuhteita. Uuteen lakiin ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan kummankin vanhemman on edesautettava tapaamisoikeuden toteuttamista lapsen edun mukaisesti. Nykyisessä laissa ei ole tarkasti määritelty vanhempien velvollisuutta suojella lastaan henkiseltä sekä fyysiseltä väkivallalta, mutta uuteen lakiin tätä säännöstä ehdotetaan. Ehdotus myös realisoi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 19 artiklan 1 kappaaleessa sopimuksessa mukana oleville valtioille asetettua sitoumusta suojata lasta kaikelta väkivallalta, kun hän on vanhempiansa tai kenen tahansa muun henkilön hoidossa.⁶⁴

Esityksessä ehdotettuja uusia säädöksiä ovat lisäksi muun muassa vanhempien velvollisuus ilmoittaa toiselle vanhemmalle aikomuksesta muuttaa toiselle asuinpaikalle, jos se vaikuttaa lapsen ja toisen vanhemman tapaamisiin. Lisäksi ehdotetaan sosiaalilautakunnan toiminnan laajentamista sekä tietojensaantioikeuden vahvistamista. Uudessa laissa miehestä tulisi lapsen huoltaja suoraan, jos isyys on tunnustettu ennen lapsen syntymää. Huoltolakiin ehdotetaan myös säännöksiä vuoroasumisesta niin, että se merkittäisiin väestötietojärjestelmään konkreettisenä tietona lapsen huollosta ja vuoroasuminen tehtäisiin siten näkyväksi järjestelyksi.⁶⁵

3.2 Lapsen kuuleminen

Lasta koskevissa asioissa on aina tärkeää selvittää lapsen omat toivomukset sekä mielipide asian suhteen. Lapsen kuuleminen koskee kaikkia niitä lapsia, joiden ikä sekä kehitystaso huomioiden se on mahdollista. Lapsen mielipide tulee kuitenkin selvittää niin, ettei siitä aiheudu haittaa esimerkiksi lapsen ja hänen vanhempiansa väliselle suhteelle. Lapsen mielipide voidaan olla selvittämättä vain, jos se ei ole selvästi tarpeellista tai siitä aiheutuisi haittaa lapsen terveydelle tai kehitykselle. Lasta kuullaan vanhempien eron yhteydessä yleensä olosuhdeselvitystä tehtäessä ja kuuleminen tapahtuu silloin sosiaaliviranomaisen toimesta.⁶⁶

Tuomioistuimessa lasta voidaan kuulla vain, jos se on asian kannalta välttämätöntä eikä siitä aiheudu lapselle mitään haittaa. Kuulemiselle täytyy myös olla lapsen oma suostumus. Kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa tietoja mistään asiasta, joka voisi aiheuttaa vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle. Lapsella, joka on täyttänyt 12 vuotta, on oikeus käyttää puhevaltaa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsi voi muun muassa vastustaa itseään koskevia päätöksiä tai vaatia itselleen palveluja.⁶⁷

---

⁶⁴ Oikeusministeriön julkaisu 47/2017.

⁶⁵ Oikeusministeriön julkaisu 47/2017.

⁶⁶ Väestöliitto 2018. Lapsen kuuleminen.

⁶⁷ Väestöliitto 2018. Lapsen kuuleminen.

3.3 Lapsen etu

Sopimus lapsen oikeuksista edellyttää, että lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa julkisen tai yksityisen hallinnon toimissa, jotka koskevat lapsia. Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu on lapsen ihmisoikeuksia toteuttava tulkinta, joka tehdään aina parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen edun muodostumiseen käsitteenä on vaikuttanut merkittävästi myös Euroopan ihmisoikeussopimus sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen eli EIT:in ratkaisukäytäntö. Säännös lapsen edun ensisijaisuudesta löytyy myös Euroopan unionin peruskirjan 24 artiklasta. Lapsen oikeuksien komitea kuvailee lapsen etua kolmella eri tavalla. Lapsen etu on oikeus, joka tarkoittaa lapsen edun ensisijaisuutta, harkinnan lähtökohtaa sekä päätöksenteon tavoitetta. Toiseksi lapsen etu on tulkintaa ohjaava periaate ja lapsen etu velvoittaa valitsemaan sen vaihtoehdon, joka ajaa lapsen etua parhaiten. Kolmanneksi lapsen edun harkintaan liittyvä analyysi tulee tuoda esiin päätöstä tehtäessä.⁶⁸

Sopimuksen 3 artikla velvoittaa sopimusvaltiot siihen, ettei lapsen edun mukaista harkintaa voi sivuuttaa lapsia koskevassa päätöksenteossa. Sen ei siis ole tarkoitus määritellä lapsen etua sisällöllisesti. Päätöksentekijän on komitean mukaan voitava osoittaa, että päätöksenteossa on arvioitu lapsen etua ja kuinka sitä on arvioitu. Komitea on yleiskommentissaan todennut, että erinäisissä tilanteissa lapsen etua tulisi arvioida muun muassa kiinnittämällä huomiota lapsen omiin näkemyksiin, lapsen identiteettiin, perhesuhteiden vaalimiseen, huoltoon, terveyteen sekä turvallisuuteen liittyviin seikkoihin. Lapsen etua ei kuitenkaan saa käyttää sopimuksessa turvattujen oikeuksien kieltämisen perusteena. Lapsen oikeus esittää oma mielipiteensä asiaan ja sen huomioiminen on yksi keskeisimmistä määritelmistä lapsen edusta lapsen oikeuksien sopimuksessa. Lapsen mielipide ei kuitenkaan välttämättä tarkoita lapsen edun mukaista ratkaisua, eikä pelkästään sen perusteella voida tehdä päätöksiä. Lapsen edun selvittämisen edellytyksenä on, että aikuisilla on hyvä lapsen oikeuksien tuntemus ja, että aikuiset ovat selvillä lapsen mielipiteistä.⁶⁹ Lapsen etu on myös yksi keskeisimmistä näkökulmista hallituksen esityksessä lapsen huolto ja tapaamisoikeuden lakiuudistuksesta. Useimmissa ehdotuksissa on huomioitu juuri se, kuinka muutos edistää entistä paremmin lapsen etua laissa. Alla olevassa taulukossa on eritelty jokainen hallituksen esittämä muutos lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Hallituksen esityksessä mainitut ehdotukset lain muutoksista:

---

⁶⁸ Lapsiasia. Lapsen oikeudet.

⁶⁹ Lapsiasia. Lapsen oikeudet.

1. Lakiin ehdotetaan säännöstä huoltajien velvollisuudesta vaalia lapselle tärkeitä ihmissuhteita.
2. Ehdotetaan selkeämpää säännöstä siitä, että molempien vanhempien on myötäväikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen.
3. Huoltajien velvollisuus suojella lasta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huollolta kohtelulta sekä hyväksi käytöltä.
4. Huoltajien velvollisuus ilmoittaa etukäteen toiselle vanhemmalle aikomuksesta muuttaa eri paikkakunnalle, jos sillä on vaikutusta huollon ja tapaamisoikeuden toteutumiseen.
5. Sosiaalilautakunnan toimivallan laajentaminen niin, että se olisi pääosin yhtä laaja kuin tuomioistuimen toimivalta. Esimerkiksi riidattomissa tapauksissa tehtävienjaoista ja oheishuoltajasta voidaan sopia myös sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella.
6. Selkeytetään oikeustilaa kirjaamalla lakiin käytäntö, jonka mukaan tuomioistuin voi tehdä päätöksen vanhemman tietojensaanti oikeudesta, vaikka lapsen huolto on muutoin uskottu vain toiselle vanhemmalle.
7. Esityksessä ehdotetaan uutta sääntelyä, jonka mukaan mies tulisi isyyden vahvistamisen myötä suoraan lain nojalla äidin ohella lapsen huoltajaksi, jos hän on tunnustanut isyyden ennen lapsen syntymää.
8. Lakiin ehdotetaan säännöksiä, jotka mahdollistaisivat yhtenä laissa tarkoitettuna lapsen asumisjärjestelyinä vuoroasumisen. Tieto vuoroasumisesta merkittäisiin väestötietojärjestelmään huollon sisältöä koskevana tietona
9. Säännös, jonka mukaan tapaamisoikeus voitaisiin vahvistaa oikeudellisesti sitovalla tavalla myös lapsen ja hänelle erityisen läheisin henkilön välille.
10. Vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta sovittaessa voitaisiin määritellä myös se, miten vastuu lapsen kuljetuksista tai matkakuluista jakautuu. Lähtökohtana se, että vanhemmat vastaavat niistä yhdessä.
11. Nimenomaiset säännökset siitä, että lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset voidaan toteuttaa tuettuina tai valvottuina taikka niin, että tapaamiset aloitetaan tai lopetetaan valvotusti. Tällainen järjestely edellyttää lapsen edun kannalta perusteltua syytä.

12. Uhkasakko tapaamisoikeuden turvaksi.

13. Useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla nykyistä tehokkaammin voidaan ehkäistä niin sanottuja vieraannuttamisesta tai muusta syystä johtuvia tapaamisoikeuden toteutumisen ongelmatilanteita ja antaa keinoja puuttua niihin.

14. Ehdotetaan useita lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla tarkoitus parantaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua häntä koskevien asioiden käsittelyyn. Ehdotuksessa on otettu huomioon YK:n lapsen oikeuksia koskeva sopimus, Eurooppa neuvoston lapsiystävällisen oikeuden suuntaviivat sekä Eurooppa neuvoston lapsen oikeuksien käyttöä koskeva sopimus. Esityksessä vahvistetaan esimerkiksi huoltajien velvollisuutta selvittää lapsen mielipide ja ottaa se huomioon lasta koskevassa päätöksenteossa kirjaamalla tämä velvollisuus lakiin.

15. Lapsen mielipiteen selvittämisestä tuomioistuimessa käsiteltävien asioiden yhteydessä ehdotetaan säädettäväksi laissa nykyistä yksityiskohtaisemmin.

16. Ehdotetaan muutosta sosiaalilautakunnan selvitystä tekevän virkamiehen tehtäviin ja asemaan oikeudenkäynnissä. Lakiin kirjattaisiin säännös, jossa täsmennettäisiin selvityksen tekijän velvollisuus selvittää lapsen mielipide tarvittaessa lasta henkilökohtaisesti kuulemalla.

17. Oikeudenkäyntien nopeuttaminen. Käsittelyn joutuisuus ja toistuvien oikeudenkäyntien ehkäiseminen lapsenhuoltolakiin kirjattavalla säännöksellä, jonka mukaan tuomioistuimen tulisi hylätä sopimuksen tai päätöksen muuttamista koskeva hakemus jo kirjallisessa menettelyssä, jos hakemuksen perusteet ja asian aiemmat käsittelyt huomioiden on selvää, että hakemus ei ylitä muutuskynnystä.

Taulukko 1: Hallituksen keskeiset ehdotukset lain uudistamiseksi. (HE 88/2018 vp.)

4 Eduskunnan vastaus EV 175/2018

Eduskunta antoi vastauksen hallituksen esitykseen 10.1.2019. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksestä seuraavat lausumat:

- Hallituksen tulee ohjeistaa lapsen edun olevan lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanossa kaikkea toimintaa ja päätöksentekoa ohjaava tulkintaperiaate.
- Hallituksen on mahdollisimman pian arvioitava ja selvitettävä vuoroasumisen vaikutukset ja muutostarpeet palveluja ja etuuksia koskevaan lainsäädäntöön sekä valmisteltava tarpeelliset lainsäädäntömuutokset eduskunnalle.

- Eduskunta edellyttää, että hallitus kehittää ja vahvistaa parisuhteen ja vanhemmuuden tukea sekä erotilanteiden palveluja vaikeiden ja pitkittyneiden lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen ratkaisemiseksi ja ehkäisemiseksi.
- Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyä varten laadittavasta olosuhdeselvityksestä annetaan valtakunnallinen koulutus sekä ohjeistus ja arvioidaan tarve säätää kelpoisuusvaatimukset olosuhdeselvityksen tekemiselle.
- Hallituksen on seurattava tarkasti lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia kiinnittäen erityisesti huomiota esimerkiksi vuoroasumisen toimivuuteen, vieraannuttamiseen ja muihin tapaamisoikeuden estämiseen tarkoitettujen keinojen tehokkuuteen. Huomiota tulee kiinnittää myös entistä laajempien lapsen huoltoa, asumista sekä tapaamista koskevien sopimusmahdollisuuksien sekä sosiaaliviranomaisten toimivallan käyttöön.⁷⁰

Lisäksi eduskunta hyväksyi seuraavat lait:

”lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 8 a §, sellaisena kuin se on laissa 257/2018,

muutetaan 1, 2, 4, 6–11, 14–17, 17 b, 17 d, 39, 41 ja 49 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 § osaksi laissa 257/2018, 8 § laissa 1155/2004, 16 § osaksi laeissa 186/1994 ja 818/2000, 17 b ja 17 d § laissa 315/2014, 39 § laissa 662/2015 sekä 41 ja 49 § laissa 186/1994, sekä

lisätään lakiin uusi 5 a–5 c, 6 a, 7 a, 7 b, 9 a–9 d, 11 a, 14 a, 14 b, 15 a ja 16 a §.”⁷¹

Alla olevassa taulukossa vertaillaan lapsenhuoltolain vanhoja pykäläiä uusiin muutettuihin pykäläihin. Taulukossa on kuitenkin huomioitu vain osa keskeisimmistä muutoksista, koska jokaista niistä ei voida tässä opinnäytetyössä käsitellä.

---

⁷⁰ Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp.

⁷¹ Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp.

Vanha laki	Uusi laki
<p>1 § Lapsen huolto</p> <p>Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.</p> <p>Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvu ympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus.</p> <p>Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.</p>	<p>1 § Lapsen huolto</p> <p>Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Myös muita lapselle tärkeitä ihmissuhteita on vaalittava.</p> <p>Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvu ympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.</p> <p>Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.</p>
<p>2 § Tapaamisoikeus</p> <p>Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen vanhempien tulee keskinäisessä yhteisymmärryksessä ja pitäen silmällä ennen</p>	<p>2 § Tapaamisoikeus</p> <p>Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde vanhempaansa, jonka luona lapsi ei asu. Tapaamisoikeuteen kuuluu, että lapsi saa ajoittain olla tämän</p>

<p>kaikkea lapsen etua pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu 1 §:ssä säädettyjen periaatteiden mukaisesti.</p>	<p>vanhemman luona tai tavata tätä muualla taikka pitää tähän yhteyttä muulla tavoin.</p> <p>Lapsen kummankin vanhemman on omalta osaltaan myötävaikutettava tapaamisoikeuden toteutumiseen. Vanhemman on kasvatustehtävässään vältettävä kaikkea, mikä on omiaan aiheuttamaan haittaa lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle.</p> <p>Lapsen oikeudesta tavata muuta henkilöä kuin vanhempaansa säädetään 9 c §:ssä.</p>
<p>4 § Huoltajan tehtävät</p> <p>Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista.</p> <p>Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin.</p> <p>Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa ole toisin säädetty.</p>	<p>4 § Huoltajan tehtävät</p> <p>Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista.</p> <p>Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset.</p> <p>Huoltajan on kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla.</p> <p>Huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa ole toisin säädetty.</p>

<p>11 § Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittäminen</p> <p>Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista, jos vanhemmat eivät ole asiasta yksimieliset, jos lapsi on muun henkilön kuin huoltajansa hoidettavana taikka jos tätä muutoin on pidettävä lapsen edun kannalta aiheellisena.</p> <p>Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja ottaen huomioon lapsen kehitysaste sekä siten, että tästä ei aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa välisille suhteille.</p>	<p>11 § Lapsen mielipiteen selvittäminen</p> <p>Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista.</p> <p>Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti ja ottaen huomioon lapsen kehitystaso sekä siten, ettei siitä aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa välisille suhteille. Lapselle on selostettava mielipiteen selvittämisen tarkoitus ja selvittämiseen liittyvä menettely.</p>
---	---

Taulukko 2: Vanhan ja uuden lain vertailu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361).

Uusi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta astuu voimaan ensimmäinen joulukuuta vuonna 2019. Ylemmässä taulukossa mainittujen lain muutettujen pykälien lisäksi siihen lisätään kokonaan uusia pykäläiä. Muutama näistä uusista pykälistä esitellään alempana ja loput löytyvät eduskunnan vastauksesta EV 175/2018 vp. Yksi keskeisistä muutoksista uudessa laissa on vuoroasumisen kirjaaminen lakiin.

<p> 7 b § Vuoroasumisen ja tapaamisoikeuden ehdoista sopiminen</p> <p>Kun sovitaan vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta, sopimuksesta tulee ilmetä vuoroasumisen taikka tapaamisen ja luonapidon tarkemmat ehdot.</p> <p>Vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.</p> <p>Tarvittaessa voidaan sopia, miten vastuu vuoroasumisen tai tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuvista kuljetuksista tai matkakuluista jakautuu osapuolten kesken.</p>
---

9 a § Tarkemmat määräykset vuoroasumisesta ja tapaamisoikeudesta

Vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta päättäessään tuomioistuimen tulee antaa tarkemmat määräykset vuoroasumisen taikka tapaamisen ja luonapidon ehdoista.

Ennen vuoroasumista koskevan päätöksen tekemistä tuomioistuimen on otettava omasta aloitteestaan käsiteltäväksi päätöksen vaikutus lapsen kotikuntalain (201/1994) mukaiseen asuinpaikkaan. Tuomioistuimen tulee määrätä, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.

Tuomioistuin voi tarvittaessa määrätä, miten vastuu vuoroasumisen tai tapaamisoikeuden toteuttamisesta aiheutuvista kuljetuksista tai matkakuluista jakautuu asiaan osallisten kesken. Vastuun jakamista harkittaessa on otettava huomioon heidän kykynsä vastata kuljetamisesta tai kustannuksista sekä muut olosuhteet.

9 c § Lapsen oikeus tavata muuta henkilöä kuin vanhempansa

Lapselle voidaan vahvistaa oikeus tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde. Tapaamisoikeus vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä.

Tässä pykälässä tarkoitettua tapaamisoikeutta vahvistettaessa ja toteutettaessa sovelletaan muuten, mitä lapsen ja vanhemman välisestä tapaamisoikeudesta säädetään.

Taulukko 3: Lakiin lisätyt uudet pykälät (Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp).

5 Lastensuojelu

Lastensuojelulain tavoitteena on taata lapselle turvallinen ympäristö kasvaa sekä oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja lapsen erityiseen suojeluun.⁷² Ensisijainen vastuu lapsesta on lapsen huoltajilla. Lasten sekä perheiden kanssa työskentelevillä viranomaisilla on kuitenkin velvollisuus tukea perhettä ja tarjota apua riittävän ajoissa, jos perhe sitä tarvitsee. Perhe on myös ohjattava tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun tehtävänä on järjestää perheiden ja lapsien tarvitsemia palveluita tukeakseen näitä lapsen hoidossa.⁷³ Lapsi voidaan

⁷² LSL 1 §.

⁷³ Kangas 2013, s. 121.

myös tarpeen vaatiessa huostaanottaa tai sijoittaa kiireellisesti kodin ulkopuolelle, mutta se on yleensä vasta viimeinen vaihtoehto, kun muut aputoimet eivät enää ole riittäviä.⁷⁴

Lastensuojelun piiriin tulee lapsia usein esimerkiksi avioero-perheistä, sekä suomalaisista että ulkomaisista perheistä. Lapset ovat saattaneet sekaantua huumeisiin, he ovat saattaneet jäädä pois luokalta ja useilla voi myös olla mielenterveysongelmia. Lastensuojelun puuttuminen asiaan juuri oikeana ajankohtana voi olla erityisen ratkaisevaa lapsen jatkon sekä tulevaisuuden kannalta, jotta elämä palautuu taas takaisin raiteilleen. Suomessa lastensuojelulle on tällä hetkellä enemmän tarvetta, kuin mitä sillä on resursseja.⁷⁵ Vuonna 2017 lastensuojeluilmoitus tehtiin yhteensä 76 116 lapsesta. Ilmoitusten määrä kasvoi edellisestä vuodesta 15 prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitettiin 17 956 lasta ja nuorta.⁷⁶ Yhteiskunnan ylläpitämät laitokset lapsille ovat vähentyneet huomattavasti eikä sijaiskoteja riitä alkuunkaan. Ero Ruotsiin on tässä asiassa huomattava, mutta mitään suoranaista syytä sille ei löydy. Lastensuojelun on tulevaisuudessa pyrittävä entistä enemmän ennaltaehkäisemään lapsien ja heidän perheidensä ongelmia, jotta huostaanottojen määrää saataisiin vähennettyä.⁷⁷

Lastensuojelussa tärkeintä on huomioida lapsen etu asiassa. Lapsella tulee olla hänen kehitystasoonsa sekä ikäänsä nähden oikeus saada tietoa häntä koskevista asioista lastensuojelussa sekä esittää mielipiteensä. Lapsen mielipide voidaan jättää kysymättä vain siinä tapauksessa, jos siitä on haittaa tämän terveydelle tai kehitykselle.⁷⁸ Kunnan tehtävä on järjestää perheille ja lapsille tarvittavat lastensuojelun palvelut. Vähäiset henkilöstöresurssit ovat kuitenkin tällä hetkellä suuri ongelma Suomen kunnissa. Työ on raskasta ja yksi lastensuojelun työntekijä saattaa vastata samanaikaisesti jopa monista kymmenistä vaikeista lastensuojelutapauksista. Lastensuojelun piirissä olevien lasten ongelmat ovat usein hankalia, kuten huumeiden sekakäyttöä, mielenterveysongelmia, sopeutumattomuutta uuteen kulttuuriin tai syrjäytymistä. Näiden ongelmien ja tilanteiden hallinta voi olla vaikeaa eikä työn haastavuus kohtaa sen palkkauksen kanssa.⁷⁹

Toimenpiteisiin ryhtyminen lastensuojelussa edellyttää ensin lastensuojeluilmoitusta joltain taholta. Lastensuojeluilmoitus velvoittaa tutkimaan lapsen tilanteen ja tekemään sitten tarvittavat ratkaisut asiassa. Aiheellisten ja aiheettomien ilmoitusten selvittäminen ja erottaminen toisistaan vie kuitenkin liian paljon aikaa itse lastensuojelutyöltä, kun resurssit ovat

---

⁷⁴ LSL 3 §.

⁷⁵ Kangas 2013, s. 122.

⁷⁶ Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti.

⁷⁷ Kangas 2013, s. 123.

⁷⁸ Kangas 2013, s. 123.

⁷⁹ Kangas 2013, s. 124.

muutenkin pienet. Myös aiheettomiin ilmoituksiin on silti reagoitava, koska ei ole mitenkään mahdollista tietää ennalta millaisesta tilanteesta on todellisuudessa kyse.⁸⁰

Lastensuojelun toimintamuotoja ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto, kiireellinen sijoitus sekä jälkihuolto. Lastensuojelun tarve voi johtua myös muun muassa perheen huonosta taloudellisesta tilanteesta tai huonoista elinolosuhteista. Silloin on kunnan tehtävänä tukea perheen tilannetta hankkimalla viipymättä tarvittava taloudellinen tuki sekä korjaamalla asuinolosuhteet. Avohuollon tukitoimet voivat olla lähes mitä tahansa perhettä tukevaa toimintaa, johon kunnan varat ja resurssit riittävät. Lapsi on otettava huostaan ja sijoitettava sijaishuoltoon, jos hänen kasvuolosuhteensa uhkaavat vakavasti lapsen terveyttä tai jos lapsen oma toiminta uhkaa vakavasti tämän terveyttä. Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole tilanteessa riittävät. Mikäli yli 12-vuotias lapsi itse tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, tekee hallinto-oikeus asiasta päätöksen. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti jo ennen varsinaista huostaanottoa, jos se on tarpeellista lapsen terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Näin vakavassa tilanteessa lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti laitoshuoltoon tai perhehoitoon ja päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tekee lastensuojelutoimenpiteistä päättävä kunnallinen viranhaltija. Sijaishuolto on huostaanotetun lapsen huoltoa ja kasvatusta kodin ulkopuolella. Se voi olla perhehoitoa, laitoshoidoa tai muuta huoltoa, joka huolehtii lapsen tarpeista. Harvoissa tilanteissa on mahdollista, että huostaanotettu lapsi sijoitetaan takaisin esimerkiksi toisen vanhempansa huoltoon. Sosiaalihuollon toimielimellä on oikeus päättää huostaanotetun lapsen asuinpaikasta, kasvatuksesta, valvonnasta, hoidosta sekä muusta huolenpidosta. Lapsen lakimääräisillä vanhemmilla on kuitenkin oikeus päättää lapsen uskonnosta samaan tapaan, kuin ennen huostaanottoa. Sosiaalilautakunnan tulee ottaa huomioon lapsen etu ja mahdollisuus tavata vanhempiaan, kun se päättää tämän asuinpaikasta. Lapsen sijoittaminen kauas entisestä asuinpaikastaan ja syntymävanhemmistaan olisi todennäköisesti lapsen edun vastaista. Ihmisoikeuksien näkökulmasta huostaanotto rikkoo jokaisen oikeutta perhe-elämän suojaan ja siten sille tulee aina olla tarvittavat perusteet. Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin voidaan siinä tapauksessa rajoittaa, jos se vaarantaisi sijaishuollon tarkoituksen toteutumisen tai olisi muuten haitallista lapselle.⁸¹

Päätös lapsen huostaanotosta on voimassa toistaiseksi ja viranhaltija voi tehdä päätöksen huostaanoton loppumisesta, kun sille ei enää ole tarvetta. Huostaanottoa ei kuitenkaan lopeteta, vaikka sille olisi edellytykset, jos se ei ole lapsen edun mukaista. Huostaanotto lakkaa

---

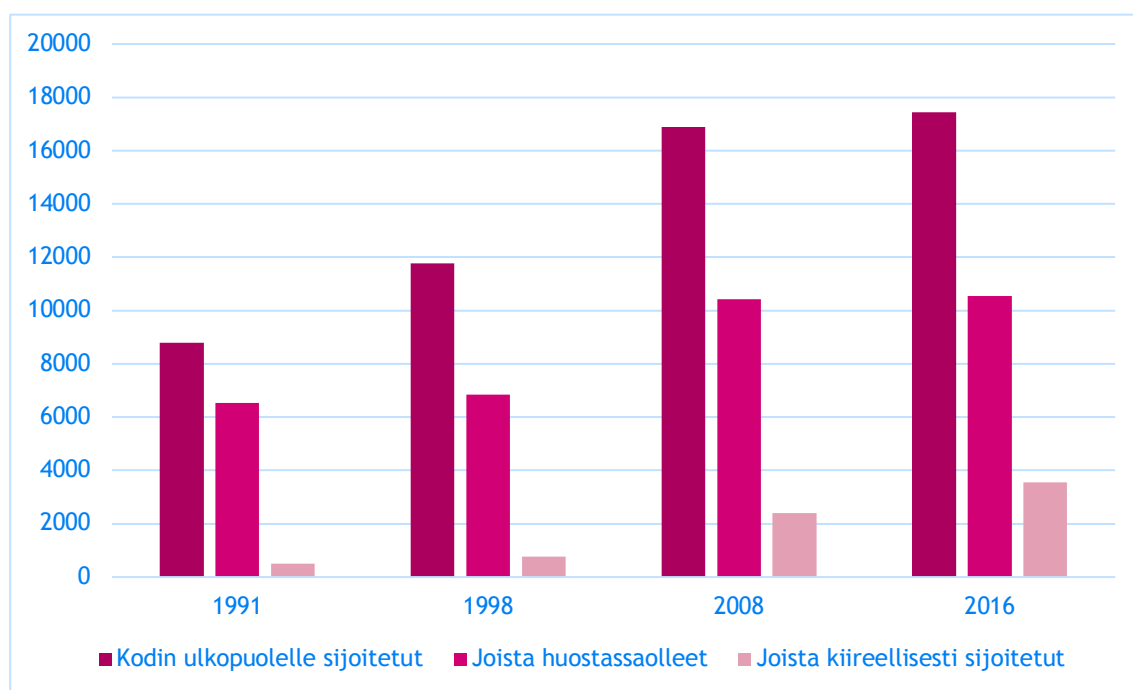
⁸⁰ Kangas 2013, s. 125.

⁸¹ Kangas 2013, s. 125-132.

viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta, jos tuomioistuin ei päättä asiasta toisin. Näissä asioissa ylin tuomioistuin on korkein hallinto-oikeus ja sen ratkaisut vaihtelevat paljon jopa lähes samanlaisissa tilanteissa. Sijaishuollon päättymisen jälkeen kunnan tehtävänä on vielä hankkia nuorelle jälkihuolto, joka voi kestää enintään viisi vuotta siitä, kun hän on viimeksi ollut lastensuojelun piirissä. Kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa päättyy viimeistään silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta.⁸²

Alla olevassa kuviossa näkyy, kuinka kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut vuodesta 1991 vuoteen 2016. Samaan aikaan lastensuojelun henkilöstöresurssit ovat kuitenkin vähentyneet ja työ on muuttunut entistä haastavammaksi. Myös huostaanotettujen sekä kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on kasvanut huomattavasti 15 vuoden aikana.

Kuvio 5: Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret. (Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti. 17/2018.)

Esimerkki perheen tilanteesta, jossa tarvittiin lastensuojelun apua:

⁸² Kangas 2013, s. 132-133.

Perhe oli joutunut muuttamaan kahdesti isän työpaikan perässä, jonka takia perheen 15-vuotias poika joutui lopettamaan tutun harrastuksen jalkapallon parissa ja hän alkoi tupakoimaan sekä käyttämään alkoholia viikonloppuisin. Isä oli paljon poissa kotoa, koska teki vuorotyötä. Pienin pojista oli äidin kanssa kotona ja hänellä oli oppimisvaikeuksia sekä ylipainoa. Keskimäinen poika oli 11-vuotias ja hänellä oli koulussa ongelmia, kuten tappeluihin joutumista. Koulun ohjeistuksesta vanhemmat suostuivat lähettämään pojan tutkimuksiin tämän aggressiivisuuden takia. Tutkimuksessa selvisi, että pojalla on Aspergerin oireyhtymä, jonka takia hänen oli hankalaa tulla toimeen muiden kanssa ja reagoida oikein kohtaamiinsa tilanteisiin. Sairaalassa selvisi, että poika tarvitsee nyt paljon ohjausta ja tukea, jota olisi mahdollista saada tämänkaltaisiin tilanteisiin erikoistuneessa lastenkodissa.⁸³

Lastensuojelu sopi tapaamisen perheen kotiin, että asiasta voitaisiin keskustella. Isä ei ollut sinä päivänä kotona ja äiti tuli katumapäälle, koska pelkäsi ettei vanhemmilla ole enää sen jälkeen mitään sanavaltaa lapsensa asioissa. Myöhemmin äiti suostui ystävänsä suosittamana tapaamaan lastensuojelun työntekijää sosiaalitoimistossa. Lastensuojelu sekä perhe yhdessä päättivät, että lasta tuetaan kotona eikä sijoiteta kodin ulkopuolelle. Lastensuojelu tarjoutui myös maksamaan vanhimman pojan jalkapalloharrastuksen uudessa seurassa ja pienin pojista aloitti esikoulun. Koko perhe oli tyytyväinen tilanteeseen ja etenkin vanhemmat, kun saivat pitää kaikki pojat kotonaan ja apua ongelmiinsa ennen niiden pahenemista.⁸⁴

Tässä esimerkissä käy hyvin selväksi, kuinka paljon hyötyä lastensuojelusta ja sen avotukitoimista voi olla apua tarvitsevalle perheelle. Tilanne olisi saattanut muuttua nopeastikin paljon huonompaan suuntaan lasten sekä vanhempien kannalta, jos siihen ei olisi osattu ajoissa reagoida ja tarjota oikeanlaista apua.

5.1 KHO:2011:99

Tässä oikeustapauksessa lastensuojelu on yrittänyt olla äidin sekä lapsen tukena lapsen syntymästä alkaen, mutta avohuollon tukitoimet tai muukaan apu ei ole riittänyt. Lapsen edun toteutumiseksi asiaa on käsitelty eri oikeusasteissa.

Lapsi oli ollut laitoshoidossa syntymästään asti ja äiti olisi tarvinnut ympärivuorokautista tukea tämän hoitamisessa äidin lievistä kehitysvammasta johtuen. Huostaanotto sekä sijaishuolto olivat tässä tilanteessa tarpeen, jotta lapsen kasvu sekä kehitys saatiin turvattua. Huostaanotto perustui lastensuojelulain 40 §:ään, jossa mainitulla tavalla lapsen

---

⁸³ Lastensuojelu. Tositarinoita.

⁸⁴ Lastensuojelu. Tositarinoita.

kasvuolosuhteet uhkasivat vakavalla tavalla vaarantaa tämän terveyttä sekä kasvua. Huostaanotto ei asettanut äitiä eriarvoiseen asemaan muiden äitien kanssa kehitysvammasta johdun eikä puuttunut perhe-elämän suojaan, vaan huostaanotto oli perusteltavissa muista syistä.

Kunnan johtava sosiaalityöntekijä vaati, että B:n ja A:n vuonna 2009 syntynyt lapsi C huostaanotetaan ja sijoitetaan lastenkotiin sijaishuoltoon. Myöhemmin hakemusta muutettiin niin, että C tulee sijoittaa perhehuoltoon D:n perheeseen. Hakemuksessa esitettyjä perusteluita ovat muun muassa C:n pitkäaikainen hoito laitoksissa syntymästään asti sekä tämän tarve saada erityistä huolenpitoa kasvunsa ja kehityksensä tueksi. C tarvitsee turvalliset kasvuolosuhteet, joissa lapsen kiintymyssuhdetta ja vuorovaikutustaitoja voidaan kehittää. Lastensuojelu on arvioinut, ettei äiti kykene huolehtimaan lapsestaan sen vaatimalla tavalla. Äiti on saanut paljon apua ja tukea lapsensa hoidossa ja kiintymyssuhteen luomisessa tämän syntymästä asti, mutta ei ole osoittanut lastensuojelulle olevansa kykenevä huolehtimaan C:stä. Aluksi äiti piti tukitoimia perusteltuina ja niistä sovittiin yhdessä, mutta huostaanoton tultua puheeksi, äiti ei enää suostunut sijoituksen jatkumiseen.

Äiti A oli ilmoittanut vastustavansa huostaanottoa sekä sijaishuoltoon sijoittamista. Hän vaatii huostaanottihakemuksen hylkäämistä sekä suullisen käsittelyn järjestämistä. Isä B ei sen sijaan saapunut ollenkaan kuulemiseensa. Hallinto-oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että C otetaan sosiaalilautakunnan huostaan ja sijoitus D:n perheessä jatkuu. Hallinto-oikeus perusteli päätöstään muun muassa sillä, että se on lapsen edun mukaista ja ainoa keino turvata tämän kasvu ja kehitys. Lisäksi asiassa saatiin selvitys kehitysvammahuollon palveluohjaajalta, joka lausunnassaan kertoi äidin diagnosoidusta lievästä älyllisestä kehitysvammasta. Kehitysvamma näkyy etenkin käytöksen sekä tunne-elämän vaikeuksina.

Lastenkodin mukaan äidin taidot lapsensa hoidossa kehittyivät ja hän osasi hoitaa tutut asiat itsenäisesti, mutta joka kerta hoitotarpeen muuttuessa hän tarvitsi paljon tukea hoitajilta. Välillä äiti jätti vastuun lapsestaan kokonaan hoitajille. Suurin huolenaihe oli, pystyykö äiti sitoutumaan vanhemmuuteen. Lastenkodin raportin mukaan äiti ei ymmärtänyt lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä ja kykeni vuorovaikutustilanteisiin vain tuetuissa tilanteissa. Isä oli käynyt hoitamassa C:tä kolme kertaa tänä aikana, eikä muutoin ollut ollenkaan yhteydessä lapseen tai äitiin.

A valitti korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja vaati hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista, huostaanottihakemuksen hylkäämistä sekä päätöksen täytäntöönpanon keskeytystä. Hän vaati korkeinta hallinto-oikeutta suorittamaan suullisen käsittelyn, joihin hän nimesi todistajiksi äitinsä, isänsä sekä isänsä puolison. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin hylkäsi vaatimuksen suullisesta käsittelystä ja päätyi siihen, ettei hallinto-oikeuden päätöstä muuteta. Myös täytäntöönpanon keskeyttämistä koskeva vaatimus raukesi.

5.2 Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto on perustettu vuonna 1937 ja se vaikuttaa aktiivisesti lapsen oikeuksissa niin Suomen, kuin Euroopan tasolla. Lastensuojelun Keskusliiton tavoitteena on, että lapsen asiat ovat tulevaisuudessa tärkein prioriteetti päätöksiä tehdessä ja, että lasten oikeudet toteutuvat Suomessa kokonaisuudessaan. Sen tehtävänä on kehittää lastensuojelua sekä edistää alan järjestöjen yhteistoimintaa kuntien ja valtiovallan kanssa. Lastensuojelun Keskusliitto voi vaikuttaa lainsäädäntöön Suomessa ottamalla kantaa sekä antamalla lausuntoja. Lisäksi se kehittää alalla työskentelevien ammattitaitoa erilaisilla koulutuksilla sekä tutkimuksilla.⁸⁵

Lastensuojelun Keskusliitto antoi 30.11.2017 oikeusministeriölle lausuntonsa lapsen huolto ja tapaamisoikeuden kaavaillusta lakiuudistuksesta. Se keskittyi arvioimaan etenkin huoltajien velvollisuuksien täsmentämistä, lapsen oikeutta tavata muita läheisiä henkilöitä, vuoroasumista sekä tuetuista ja valvotuista tapaamisista ehdotettuja säännöksiä. Lisäksi lausunnossa arvioidaan lapsen osallistumisen parantamista häntä koskevien asioiden käsittelyyn, jota Lastensuojelun Keskusliitto pitää erityisen tärkeänä.⁸⁶ Lastensuojelun Keskusliitto pitää erittäin hyvänä muutoksena huoltajien velvollisuuksien täsmentämistä lakiin, jonka mukaan heidän tulisi vaalia lapselle muita tärkeitä ja läheisiä ihmissuhteita ja suojella lasta kaikelta väkivallalta. On tärkeää, että väkivaltaan puututaan tarkemmin lainsäädännössä, koska Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2017 teettämän kyselyn mukaan jopa 41 prosenttia perheistä on käyttänyt lapseensa jotain kuritusväkivallan muotoa. On myös tärkeää, että Istanbulin sopimuksen 31 artikla on huomioitu säädösehdotuksissa siltä osin, kun se velvoittaa sopimusvaltioita huomioimaan fyysiseltä väkivallalta suojelun sovittaessa lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto puoltaa sitä, ettei lapsen vieraannuttamista kriminalisoida ja sen sijaan keskityttäisiin kouluttamaan viranomaisia niin, että vieraannuttaminen tunnistetaan ja siihen voidaan puuttua ajoissa.⁸⁷

Lastensuojelun Keskusliitto eli LSKL kannattaa ehdotusta, jonka mukaan vuoroasuminen merkittäisiin näkyväksi järjestelyksi lakiin, kun sitä jo nyt käytetään tapaamissäännöksiä soveltaen. Erityisen kannattavana se pitää sitä, että ratkaisussa keskitytään lapsen etuun ja tarpeisiin asiassa. Valitettavaa LSKL:n mielestä on kuitenkin se, ettei uudistustyössä ole huomioitu erityislainsäädännössä määrättyjen sosiaalietujen ja oikeuksien määräytymisperusteita,

---

⁸⁵ LSKL. Lastensuojelun Keskusliitto.

⁸⁶ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017.

⁸⁷ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017.

vaikka sille selkeästi olisi ollut tarvetta.⁸⁸ Lastensuojelun Keskusliiton mielestä on tärkeää, että lapsen läheiset ihmissuhteet muihin kuin vanhempiin turvataan laissa. Etenkin lapsen oikeus tavata entisiä sijaisvanhempiaan, joiden sijaishuollossa hän on aiemmin ollut, olisi erittäin merkittävä ja hyvä muutos. Uudistus olisi sijaishuollossa olleille lapsille merkittävä, ja pysyvien ihmissuhteiden vaaliminen tärkeää, mutta sen vaikutukset on valmistelussa arvioitava tarkkaan lapsen edun kannalta. LSKL esittää kuitenkin, että harkintaa tulisi rajata enemmän niin, että tapaamisoikeus vahvistettaisiin vain, jos olisi vakaat perusteet olettaa, etteivät lapsen ja hänelle läheisen henkilön väliset tapaamiset muuten toteutuisi. Tapaamisoikeus lapsen ja muun kuin vanhemman välille tulisi voida vahvistaa LSKL:n mielestä vain tuomioistuimen päätöksellä. Lähtökohtana näin merkittävästi lapsen elämään vaikuttavalle muutokselle pitäisi myös olla se, että viranomaisen kuulee lasta ennen kyseisen päätöksen vahvistamista. Ensisijaisena lähtökohtana näissä asioissa on nimenomaan lapsen oikeus tavata tälle läheistä henkilöä, joten tulee ehdottomasti aina selvittää lapselta kokeeko hän kyseisen henkilön itselleen läheiseksi ja haluaako tavata tätä jatkossa.⁸⁹

Lastensuojelun Keskusliitto pitää perusteltuna ehdotusta siitä, että lakiin sisällytetään tuetuja ja valvottuja tapaamisia koskevat säännökset, kunhan niihin tehdyt poikkeusjärjestelyt ovat aina peräisin lapsen tarpeista. Lapsen mielipide tähänkin asiaan on aina selvitettävä. Jos lapsi esimerkiksi kertoo pelkäävänsä toista vanhempaansa, täytyy vakaasti harkita voiko tapaamisia järjestää edes valvottuina. Lapsen mielipiteen selvittäminen riidattomassa asiassa ehdotetaan toteutettavaksi siten, että vanhemmat kysyvät lapsen mielipiteen asiaan ja välittävät sen sosiaalilautakunnalle tai tuomioistuimelle. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan pitäisi kuitenkin antaa lapselle mahdollisuus tulla kuulluksi myös suoraan, jos hän niin tahtoo ja se on lapsen ikä sekä kehitystaso huomioiden mahdollista. Ehdotuksen mukaan riittävässä asiassa lasta kuultaisiin jatkossakin sosiaalilautakunnan selvityksen kautta. Perusteena sille on sosiaalilautakunnan mahdollisuus nähdä lasta luonnollisemmassa ympäristössä sekä puhuttaa tätä useammin kuin kerran. LSKL kannattaa, että lapsen kuulemisen edellytyksiä tuomioistuimessa kevennetään ja se ei näe ongelmallisena, että lasta kuultaisiin suoraan tuomioistuimessa asiantuntija-avustajan läsnä ollessa. Olosuhdeselvityksen osalta Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa sitä, että lapsen kuulemisesta säädetään uudessa laissa yksityiskohtaisemmin. Lisäksi olosuhdeselvityksen tekijöille tulisi tarjota lisäkoulutusta ja valtionhallinnon tulee laatia menettelytapaohjeet lapsen kuulemiseen valtakunnallisesti. Näiden ohjeistusten noudattamista täytyy myös valvoa. Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, ettei lapsen ikää saa pitää oletusarvona kuulemiselle. Sille voidaan antaa merkitystä vasta siinä vaiheessa, kun

---

⁸⁸ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017.

⁸⁹ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017.

arvioidaan lapsen näkemyksen painoarvoa ratkaisun teossa. Tämä periaate tulisi ilmetä entistä tarkemmin laista. LSKL haluaa vielä lausuntonsa lopussa korostaa, että sille on annettava riittävät resurssit toimia siten, että sen on mahdollista noudattaa tuomioistuimen antamia määräaikoja ja, että lakiuudistuksen tavoite huolto-oikeudenkäyntien tehostamisesta voitaisiin niiltä osin saavuttaa.⁹⁰

Muihin säädösehdotuksiin, kuten huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovitteluun, Lastensuojelun Keskusliitolla ei ole lausuttavaa. Se kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että esityksessä on arvioitu sen vaikutuksia lapsiin melko vähäisissä määrin. LSKL myös korostaa, että ehdotetuissa uudistuksissa lapsia kuulevilla tuomareilla, asiantuntija-avustajilla sekä muilla ammattilaisilla tulee olla varmistetusti siihen riittävä koulutus sekä osaaminen. Tällä hetkellä se ei ainakaan kuulu osaksi minkään näiden ammattikuntien peruskoulutusta.⁹¹

6 Kansainvälinen lapsioikeus

Lapsen oikeudet ovat osa ihmisoikeuksia ja Euroopan Unionin sekä EU maiden tulee kunnioittaa ja suojella niitä oikeuksia.⁹² Maailmanlaajuisesti lapsen oikeuksien päivää vietetään marraskuun 20. päivä ja sen tavoite on herättää keskustelua lasten oikeuksista sekä hyvinvoinnista ympäri maailmaa. Kansainvälinen lasten oikeuksien päivä perustuu YK:n hyväksymään lapsen oikeuksien sopimukseen.⁹³ YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa eli LOS:ssa on nähtävissä yhteys kahteen eri kehityssuuntaan maailmanlaajuisesti: lapsen oikeudellisen aseman kehitykseen sekä ihmisoikeuksien vahvistumiseen.⁹⁴

Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja velvoittaa jokaista valtiota toteuttamaan kyseiset oikeudet. Tämä ihmisoikeussopimus koskee jokaista maailman alle 18-vuotiasta lasta. Lapsen oikeuksien sopimus on ratifioitu kaikissa valtioissa, paitsi Yhdysvalloissa. YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo sopimuksen noudattamista valtioissa ja ne raportoivat sopimuksen toteutumisesta komitealle. Suomessa kyseinen sopimus tuli voimaan vuonna 1991.⁹⁵ Sopimuksen neljä yleisperiaatetta muodostavat sen keskeisen sisällön ja lapsen oikeuksien komitea on painottanut niitä sopimuksen täytäntöönpanoa koskevassa yleiskommentissaan.⁹⁶

---

⁹⁰ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017.

⁹¹ Lastensuojelun Keskusliiton lausunto lapsenhuoltolain uudistamisesta 2017.

⁹² EU action on the rights of the child.

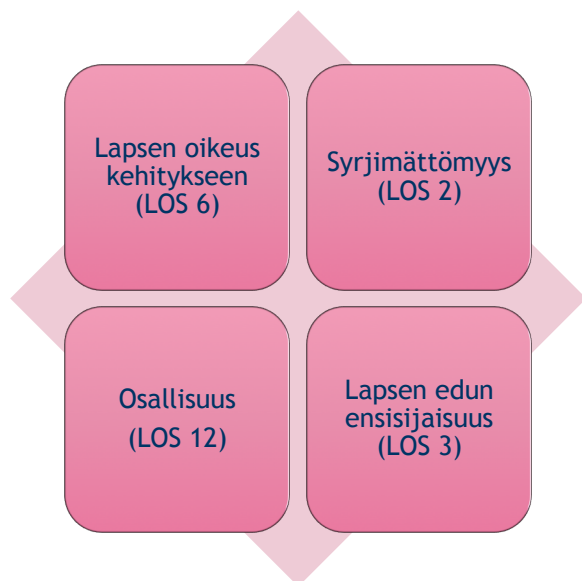
⁹³ Unicef. Lapsen oikeuksien päivä.

⁹⁴ Hakalehto 2018, s. 35.

⁹⁵ Unicef. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus.

⁹⁶ Hakalehto 2018, s. 42.

Nämä neljä yleisperiaatetta ovat:

Kuvio 6: Lapsen oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta. (Hakalehto 2018, s. 42.)

Kaikkia lapsiin kohdistuvia päätöksiä ja toimenpiteitä tulisi tarkastella näiden periaatteiden pohjalta. Periaateluonteesta seuraa myös se, että kaikkia muita sopimuskohtia tulkitessa tulee ottaa huomioon nämä neljä yleisperiaatetta.⁹⁷ EU-lakien suhde Suomen lakiin vaihtelee toimialtoittain. Asetusta sovelletaan kaikissa EU:n jäsenmaissa sellaisenaan, päätös sen sijaan on sitova velvoite niille valtioille, joille se on osoitettu ja direktiivi on lainsäädännön ohje kansalliseen lakiin. Unionin toimivalta jaetaan kolmeen: jäsenvaltioiden kanssa yhteiseen toimivaltaan, EU:n toimivaltaan sekä jäsenvaltioiden toimivaltaa täydentävään toimivaltaan. Ensisijaisuusperiaatteen mukaan ristiriitatilanteessa EU-oikeus kumoaa kansallisen säädöksen.⁹⁸

Ordre Public periaatteen mukaan vieraan valtion oikeus tai siellä annettu ratkaisu voidaan torjua Suomessa, jos se eroaa olennaisesti Suomen keskeisimmistä oikeusperiaatteista. Periaatteen soveltaminen kuitenkin edellyttää, että vieraan valtion lain soveltaminen tai siellä annetun ratkaisun tunnustaminen rikkoisivat Suomen oikeusjärjestelmän tärkeimpiä periaatteita. Tällaisia periaatteita voivat muun muassa olla lapsen etua koskevat asiat.⁹⁹

⁹⁷ Hakalehto 2018, s. 42.

⁹⁸ EU-lakien suhde Suomen lakiin 2017.

⁹⁹ Mikkola 2012, s. 18.

6.1 YK:n lapsen oikeuksien komitea

YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo, että sopimusta lapsen oikeuksista noudatetaan.¹⁰⁰

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa sopimusvaltioita noudattamaan lasten ihmisoikeuksia. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 1990 ja se astui voimaan Suomen lainsäädännössä vuonna 1991. Sopimuksen päämääränä on poistaa valtioista lapsiin kohdistuvat epäoikeudenmukaisuudet sekä huono kohtelu. Näihin tavoitteisiin pääsy vaatii sopimuksesta informoimista, sopimuksen velvoitteiden soveltamista kansallisessa laissa sekä poliittista vaikuttamista.¹⁰¹ YK:n lapsen oikeuksien komiteaan kuuluu 18 asiantuntijaa, jotka sopimusmaat valitsevat neljän vuoden välein. Jokainen sopimusvaltio voi asettaa ehdolle yhden maansa kansalaisen. Komitea ohjaa sopimuksen täytäntöönpanoa sekä tulkintaa julkaisemalla yleiskommentteja. Lapsen oikeuksien komitean tämän hetkinen puheenjohtaja on itävaltalainen Renate Winter. Viiden vuoden välein valtiot antavat komitealle raportin lapsen oikeuksien toteutumisesta maassaan ja komitea antaa valtiolle suosituksia lapsen oikeuksien edistämiseksi. Valtion antamasta raportista vastaa ulkoasianministeriö. Sen lisäksi eduskunnan oikeusasiamies, lapsiasiavaltuutettu sekä kansalaisjärjestöt antavat omat raporttinsa.¹⁰²

Viimeksi lapsen oikeuksien komitea on antanut yleiskommentteja muun muassa vuonna 2017 katuoloissa elävistä lapsista. Kommentin tavoitteena on selventää valtioiden velvollisuutta lapsen oikeuksien soveltamisessa aloitteissa sekä strategioissa koskien katuoloissa eläviä lapsia. Komitea tarjoaa viralliset ja kattavat ohjeet lapsenoikeusperustaisen lähestymistavan käytöstä valtiossa, jotta lapset voivat välttyä laillisten oikeuksiensa loukkaukselta.¹⁰³ Vuonna 2016 komitea on antanut yleiskommentin lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä. Komitea on havainnut, että sopimusvaltiot eivät tunnusta tai investoi toimiin, joita nuorten oikeuksien toteutuminen edellyttää. Tässä asiassa epäonnistumisen seuraukset ovat korkeat muun muassa nuorten henkiselle turvallisuudelle, terveydelle, seksuaalisuudelle, taidoille sekä koulutukselle. Komitea antaa kommentissaan ohjeita valtioille välttämättömistä toimenpiteistä, jotka takaavat lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisen ja lisäksi se korostaa ihmisoikeuksiin perustuvan lähestymistavan merkitystä. Kommentin tavoitteena on antaa ohjausta lainsäädännöstä ja politiikoista, joita tarvitaan nuorten oikeuksien toteutumisiksi sekä muun muassa lisätä tietoisuutta nuorten mahdollisuuksista ja nuoruusikään liittyvistä haasteista.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ YK:n lapsen oikeuksien komitea.

¹⁰¹ Lapsen oikeudet. Lasten oikeudet sopimuksessa.

¹⁰² YK:n lapsen oikeuksien komitea.

¹⁰³ Yleiskommentti nro 21 katuoloissa elävistä lapsista 2017.

¹⁰⁴ Yleiskommentti nro 20 lapsen oikeuksien täytäntöönpanosta nuoruusiässä 2016.

Lapsen oikeuksien komitea on antanut myös Suomelle kommentteja ja suosituksia lapsen oikeuksien toteutumisesta. Vuoden 2011 kommentissaan komitea antaa suosituksia etenkin liittyen lasten kouluhyvinvointiin sekä lastensuojelun laatuun. Se korostaa koulun tavoitteissa ehdotuksia lasten ja nuorten osallistumisesta, yhteisöllisyydestä sekä erilaisuuden hyväksymisestä. Komiteassa herättää huolta Suomen lastensuojelun laitoskeskeisyys ja se ohjeistaakin Suomea lisäämään sijaishuollon perhesijoituksia. Komitea huomauttaa Suomea myös sen kansainvälisistä velvoitteista, joita Suomi on laiminlyönyt.¹⁰⁵

6.2 Lapsikaappaus

Lapsikaappaus tarkoittaa tilannetta, jossa pysyvästi Suomessa asuva alle 16-vuotias lapsi on viety ulkomaille ilman huoltajan suostumusta tai jätetty palauttamatta vieraasta valtiosta tapaamisoikeuden jälkeen. Suomi on ratifioinut kaksi kansainvälistä sopimusta, jotka ehkäisevät ja ratkaisevat näitä lapsikaappauksia. Nämä sopimukset ovat Euroopan Neuvoston eli Luxemburgin sopimus (SopS 56/1994) sekä Haagin lapsikaappaus sopimus (SopS 57/1994). Lapsikaappaus on Suomessa rikos ja se on myös aina ihmisoikeusloukkaus lapsen toista vanhempaa kohtaan.¹⁰⁶ Kaapatujen lasten palauttaminen takaisin Suomeen on erityisen hankalaa Haagin sopimuksen ulkopuolisista valtioista, kuten Venäjältä tai Pohjois-Afrikasta. Niissä ei ole mitään virallisia viranomaistahoja, joiden avulla lapsi voitaisiin palauttaa, joten suurin osa kaapatuista lapsista jää palauttamatta ja lapsi pidetään piilossa. Muslimienemmistöiset maat ovat vaikeimpia lapsikaappauksen kannalta, koska niiden perheoikeudelliset lähtökohdat poikkeavat niin paljon länsimaisista.¹⁰⁷

Parisuhteet ovat nykyään entistä useammin kansainvälisiä ja lapsen vanhemmilla voi siten olla eri kansallisuudet. Siihen lisättyinä riidat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta eron jälkeen, ovat omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa toinen vanhemmista vie luvatta lapsen oman kotimaahansa tai ei palauta takaisin lapsen kotimaahan. Näiden lapsikaappausten takia on ollut välttämätöntä saada tehtyä valtioiden välisiä sopimuksia. Tärkein sopimus, joka koskee lapsikaappauksia, on Haagin lapsikaappaus sopimus. Se tehtiin vuonna 1980 ja Suomi on ollut osallisena vuodesta 1994 alkaen. Samana vuonna Suomea sitovaksi tuli myös eurooppalainen, niin sanottu Luxemburgin sopimus. Molempien sopimusten määräykset on sisällytetty Suomen omaan lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Viranomaistoiminnan tehokkuus sekä kansainvälinen suosio tekevät Haagin sopimuksesta toimivan. Vuonna 2012 sopimus oli voimassa jo 82 valtiossa. Lapsikaappaus sopimuksen tärkein tavoite on sopimusvaltioon

¹⁰⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitea kiittää ja moittii Suomea 2011.

¹⁰⁶ Kaapatut lapset ry. Lapsikaappaus Haagin sopimuksen ulkopuoliseen maahan.

¹⁰⁷ Kaapatut lapset ry. Lapsikaappaus Haagin sopimuksen ulkopuoliseen maahan.

luvattomasti viedyn ja toiseen sopimusvaltioon palauttamatta jätetyn lapsen mahdollisimman pikainen palautus hänen kotimaahansa, jossa huoltokiista voidaan ratkaista. Jokaisessa sopimukseen kuuluvassa maassa tulisi olla keskusviranomainen, joka hoitaa asiaan liittyvät seikat yhteistyössä muiden maiden keskusviranomaisten kanssa. Suomessa tämä keskusviranomainen on oikeusministeriö.¹⁰⁸ Oikeusministeriön tehtävänä Suomen keskusviranomaisena on muun muassa selvittää kaapatun lapsen olinpaikka sekä sovinnollisen ratkaisun ja vapaaehtoisen palauttamisen edistäminen. Oikeusministeriö pitää myös yhteyttä ulkomaiseen keskusviranomaiseen ja tekee tiedusteluja vieraan valtion lainsäädännöstä ja käytännöistä.¹⁰⁹ Lapsen palauttamisen kotimaahansa voi estää yhden tai useamman kieltäytymisperusteen toteen näyttäminen. Ensimmäinen kieltäytymisperuste on se, kuinka paljon aikaa on kulunut. Jos lapsi on ollut esimerkiksi yli vuoden kaapattuna, on lapsi voinut jo kiintyä uuteen asuinmaahansa ja palauttamisesta olisi siten haittaa lapselle. Toisena kieltäytymisperusteena lasta ei saa palauttaa sellaiseen maahan, jossa lapsi voisi altistua ruumiilliselle tai henkiselle väkivallalle tai lapsi joutuisi muuten huonoihin olosuhteisiin, kuten esimerkiksi pakolaisleirille. Kolmas kieltäytymisperuste on lapsen mielipide asiasta eli palautusta vastaan, lapsen kehitystaso sekä ikä huomioiden.¹¹⁰

6.3 KKO:2011:11

Tämä oikeustapaus on esimerkki tilanteesta, jossa toinen vanhemmista on vienyt lapsensa luvattomasti omaan kotimaahansa, eikä ole suostunut palauttamaan lasta takaisin tämän kotimaahan eli Suomeen. A:lla sekä B:llä on lapsi, joka on ollut vanhempiensa yhteishuollossa ja asunut A:n luona. On sovittu, että lapsella on oikeus tavata B:tä, jonka luona lapsi ei asu.¹¹¹ Helsingin käräjäoikeus antoi tuomionsa asiasta 26.5.2009. Se tuomitsi A:lle rangaistuksen kolmesta lapsikaappauksesta, kun A oli kolmena erillisenä kertana ottanut A:n ja B:n yhteishuollossa olleen, A:n luona asuneen 16 vuotta nuoremman lapsen huostaansa ja loukannut tapausoikeutta sekä huoltoa koskevia oikeuksia. A oli vienyt lapsen pois Suomesta ensimmäisenä kertana vajaa kahdeksi kuukaudeksi, toisena kertana viideksi kuukaudeksi ja vielä kolmannella kerralla noin vuoden ja kahdeksan kuukauden ajaksi.

Lapsen vieminen ulkomaille A:n toimesta loukkasi käräjäoikeuden mukaan toisen huoltajan ihmisarvoa vakavalla tavalla ja aiheutti sellaista kärsimystä, jonka korvaamiseksi vahingonkorvauslaissa oli säädetty. A:n tulisi korvata B:lle aiheutuneesta kärsimyksestä yhteensä 3700

---

¹⁰⁸ Mikkola 2012, s. 105-108.

¹⁰⁹ Oikeus. Lapsi on kaapattu sopimusvaltioon.

¹¹⁰ Mikkola 2012, s. 109.

¹¹¹ KKO:2011:11.

euroa. Lisäksi käräjäoikeus tuomitsi A:n ehdolliseen vankeusrangaistukseen. A valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen ja vaati korvaussummien alentamista tai hylkäämistä. B vaati kyseisen valituksen hylkäämistä. Hovioikeus päätyi siihen tulokseen, ettei se muuta käräjäoikeuden tuomiota. A:lle myönnettiin vielä valituslupa korkeimpaan oikeuteen, jossa B vaati jälleen valituksen hylkäämistä.

Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että hovioikeuden tuomiota ei muuteta. Se perusteli päätöstään muun muassa sillä, että B on joutunut olemaan kolmen lapsikaappauksen johdosta erossa lapsestaan yli kahden vuoden ajan. On uskottavaa, että A:n teot ovat aiheuttaneet B:lle lapsen hyvinvointia koskevan pelon sekä tapaamisen estymisen aiheuttamaa kärsimystä siten, kuin vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetaan. Perusteita hovioikeuden tuomitseman korvauksen alentamiselle ei ole.

7 Johtopäätökset

Edeltävä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta astui voimaan vuonna 1984¹¹² ja se oli jo osittain uudistuksen tarpeessa. Kuten opinnäytetyössä on käynyt jo aiemmin ilmi, on yhteiskunta muuttunut paljon vuosien saatossa ja enemmistö perheistä on nykyään monimuotoisempia ja kansainvälisempiä verrattuna perheiden tilanteeseen kymmeniä vuosia sitten. Lapsiperheet eivät siis vastaa enää aiempaa käsitystä perheestä. Monet perheet ovat lisäksi nykyään monikulttuurisia ja lapsen vanhemmilla voi olla keskenään eri kanasalaisuudet.

Oikeusministeriö, työryhmä sekä esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliitto ovat kaikki perustelleet hyvin omat kantansa, miksi lain uudistaminen oli juuri nyt ajankohtaista ja kuinka nämä uudistukset vaikuttaisivat positiivisella tavalla lapsiperheiden elämään nyky-yhteiskunnassamme. Hallituksen esityksessä tärkeimpänä näkökulmana uudistuksiin on lapsen edun toteutuminen, joka vastaa myös kansainvälisissä sopimuksissa laadittuja velvollisuuksia Suomelle yhtenä sopimusvaltioista. Eduskunnan 10.1.2019 antamassa vastauksessa lapsenhuoltolain uudistukseen painotettiin myös lapsen etua päätöksentekoa sekä toimintaa ohjaavana tulkinta-periaatteena.

Ensimmäinen opinnäytetyön tutkimuskysymys oli, mikä on laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta turvaa lapsen oikeuksia ja sen tarkoituksena on turvata lapsen kehitys sekä hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata

---

¹¹² Kangas 2013, s. 98.

vanhempaa, jonka luona lapsi ei asu.¹¹³ Toinen tutkimuskysymys oli, kuinka laki tulee uudistumaan ja mitkä sen vaikutukset ovat. Hallituksen ehdottamat lain uudistukset selviävät hyvin hallituksen esityksestä HE 88/2018 ja lopullinen hyväksytty laki eduskunnan vastauksesta EV 175/2018 vp. Uudistusten vaikutuksia on kuitenkin hankalaa arvioida etukäteen ja ne näkyvät parhaiten vasta vuosien kuluttua lain voimaan astumisesta. Uudistuksilla tulee olemaan vaikutusta etenkin lapsen edun toteutumiseen lapsia koskevassa päätöksenteossa ja lainsäädäntötoimenpiteissä.

Kansainvälisiä ja lapsen etua ajavia sopimuksia, joissa Suomi on osallisena, ovat esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lasten oikeuksien sopimus, Euroopan unionin perusoikeuskirja sekä Haagin lapsikaappausopimus. Niiden tarkoituksena on turvata ihmisoikeuksia sekä lapsen oikeuksia kansainvälisesti. Etenkin LOS eli YK:n lapsen oikeuksien sopimus ajaa lapsen edun toteutumista jokaisessa sopimusvaltiossa. Näistä kansainvälisistä sopimuksista on paljon hyötyä lapsen oikeuksien turvaamisessa valtiotasolla ja ne antavat kaikille maille suuntaviivat, kuinka lasta koskevissa asioissa sekä päätöksenteossa tulisi toimia. Niiden noudattaminen ei ole kuitenkaan jokaisessa sopimusvaltiossa riittävää, jotta lapsen etu toteutuu sopimuksien velvoittamalla tavalla. Näihin sopimuksiin sisältyy myös paljon harkintavaltaa niiden sisällön toteuttamisen suhteen valtiotasolla.

Opinnäytetyöllä ei ollut mitään toimeksiantajaa, eikä siten yhteyttä työelämään. Opinnäytetyö voisi kuitenkin olla hyödynnettävissä myöhemmin muun muassa lasten kanssa työskentelevien tahojen, kuten sosiaaliviranomaisten osalta tai esimerkiksi vanhempien, jotka tarvitsevat tietoa opinnäytetyössä käsitellyistä asioista lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyen. Opinnäytetyöstä selviää myös pääpiirteissään lain uudistukseen liittyvät seikat sellaiselle henkilölle, joka ei välttämättä halua perehtyä uudistukseen niin syvällisesti, kuin hallituksen esityksessä ja eduskunnan vastauksessa on laista kuvattu. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö vastasi hyvin suurimpaan osaan tutkimuskysymyksistä ja siten alussa opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin.

---

¹¹³ LHT 1 luku 1§ ja 2§.

Lähteet

Painetut

Aaltonen, A-K. 2009. Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimissa. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hakalehto, S. 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent Oy.

Husa, J. & Pohjalainen, T. 2014. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet. 4. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Kangas, U. 2013. Perhe ja jäämistöoikeuden perusteet. 1. painos. Helsinki: Alma Talent Oy.

Mikkola, T. 2012. Kansainvälinen lapsioikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum.

Peuralahti, E. 2012. Lapsen tapaamisoikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Virallislähteet

European Commission. Eu action on the rights of the child. Viitattu 8.11.2018. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-action-rights-child_en

Eduskunta. 2014. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu. Viitattu 27.2.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/asiantuntija-avusteinen-huoltoriitojen-sovittelu.aspx

Eduskunta. Kansanedustajat. Viitattu 18.1.2019. <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/default.aspx>

Eduskunta. Lakiensäättäminen. Viitattu 6.11.2018. https://www.eduskunta.fi/FI/lakiensaattaminen/lainvalmistelu_vaiheet/sivut/default.aspx

Eduskunta. Tietoa eduskunnasta. Viitattu 18.1.2019. <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/Sivut/default.aspx>

Finlex. Lainvalmistelun prosessiopas. Viitattu 7.11.2018. <http://lainvalmistelu.finlex.fi/>

Oikeus. 2014. Asiantuntija-avusteinen huoltoriitojen sovittelu valtakunnalliseksi. Viitattu 9.3.2019. https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/riita-asiat_1/asiantuntija-avusteinenhuoltoriitojensovittelualtakunnalliseksi.html

Oikeus. Kansainvälinen lapsikaappaus. Lapsi on kaapattu sopimusvaltioon. Viitattu 16.11.2018. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/kansainvalinenlapsikaappaus/lapsionkaappatusopimusvaltioon.html>

Oikeus. 2018. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia. Viitattu 9.11.2018. <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/hakemusasiat/perheasiat/lapsenhuoltojatapaamisoikeus.html>

Oikeusministeriö. 2018. Lapsenhuoltolakiin tulossa lapsen asemaa parantavia uudistuksia. Viitattu 15.11.2018. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsenhuoltolakiin-tulossa-lapsen-asemaa-parantavia-uudistuksia

Oikeusministeriön hankkeet. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistus. OM010:00/2016. Viitattu 14.11.2018. <https://oikeusministerio.fi/hanke/-/hanke-sivu/hanke?tunnus=OM010:00/2016>

Oikeusministeriön hankkeet. OM010:00/2016 Säädösvalmistelu. Viitattu 6.11.2018. <https://oikeusministerio.fi/hanke/-/hankesivu/hanke?tunnus=OM010:00/2016>

Oikeusministeriön julkaisu 47/2017. Lapsen huoltolain uudistaminen. Työryhmän mietintö. Viitattu 6.11.2018. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80751/OMML_47_2017_Lapsenhuolto.pdf

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten laatuhanke. 2015. Oikeudenkäynti riita-asioissa. Meedia zone oü. Viitattu 9.3.2019. https://oikeus.fi/hovioikeudet/rovaniemenhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_rovaniemenhovioikeus/ooNpkd1e3/Oikeudenkaynti_riita-asioissa_2015.pdf

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2017. Vanhemmuussuunnitelma osa 1 Tietoa vanhemmille. Viitattu 22.12.2018. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ensimmainen-suomenkielinen-vanhemmuussuunnitelma-julkaistu

Valtioneuvosto. Hallituksen esitys HE 88/2018. Viitattu 14.11.2018. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=0900908f805be91a>

Sähköiset

Eurooppa tiedotus. 2017. EU-lakien suhde Suomen lakiin. Viitattu 29.12.2018. <https://eurooppatiedotus.fi/suomi-ja-eu/eu-lakien-suhde-suomen-lakiin/>

Kaapatut lapset ry. Lapsikaappaus Haagin sopimuksen ulkopuoliseen maahan. Viitattu 7.11.2018. https://ensijatuvakotienliitto.fi/kaapatutlapset/tietoa/#kaappaus_haagin_ulkopuoliseen_maahan

LSKL. Lastensuojelun Keskusliitto. Viitattu 20.11.2018. <https://www.lskl.fi/keskusliitto/>

Lapsen oikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen etu. Viitattu 11.1.2019. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimuksen-yleisperiaatteet/lapsen-etu/>

Lapsen oikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus. Lasten oikeudet sopimuksessa. Viitattu 11.1.2019. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/lasten-oikeudet-sopimuksessa/>

Lapsiasia. Lapsen oikeudet. Komitean yleiskommentit. Viitattu 12.1.2019. <http://www.lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/komitean-yleiskommentit/>

Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti. Viitattu 6.11.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5

Lastensuojelu. Tositarinoita. Viitattu 20.11.2018. <https://www.lastensuojelu.info/tositarinoita/koko-perhe-tarvitsee-apua/>

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto 2017. Viitattu 20.11.2018. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lausunto-lapsenhuoltolain-uudistamisesta-2017.pdf>

Myllärinen, T. & Uotinen, S. 2018. Kuntaliitto. Lapsenhuoltolain uudistaminen. Viitattu 25.11.2018. <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2018/lapsenhuoltolain-uudistaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen huolto, tapaaminen ja asuminen. Viitattu 24.11.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyopro-sessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/lapsen-huolto-tapaaminen-ja-asuminen>

Tilastokeskus. 2018. Perheiden määrä kääntyi laskuun. Viitattu 15.11.2018. https://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2017. Tilastot, Väestö, Perheet. Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950-2017. Viitattu 15.11.2018. http://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tau_001_fi.html

Unicef. Lapsen oikeuksien päivä. Viitattu 10.11.2018. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-paiva/>

Unicef. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 10.11.2018. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Unicef. YK:n lapsen oikeuksien komitea kiittää ja moittii Suomea. Viitattu 10.1.2019. <https://www.unicef.fi/tiedotus/uutisarkisto/2011/yk-n-lapsen-oikeuksien-komitea-kiittaa-ja-moittii-suomea/>

Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Olosuhdeselvitys. Viitattu 22.12.2018. https://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/perheoikeudelliset_asiat/olosuhdeselvitys

Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Tapaamispaikka. Viitattu 22.12.2012. https://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/perheoikeudelliset_asiat/tapaamispaikka

Vantaa. Perheoikeudelliset asiat. Usein kysytyt kysymykset ja vastaukset, jotka liittyvät perheoikeudellisiin asioihin. Viitattu 22.12.2018. https://www.vantaa.fi/terveys-ja_sosiaalipalvelut/lapsiperheiden_palvelut/perheoikeudelliset_asiat/usein_kysytyt_kysymykset_ja_vastaukset

Väestöliitto. 2018. Lapsen kuuleminen. Viitattu 17.1.2019. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/lapsen_kuuleminen/

Lait ja asetukset

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Oikeustapaukset

KHO:2011:99

KKO:2016:61

KKO:2011:11

Kuviot

Kuvio 1: Normihierarkia. (Husa & Pohjalainen 2014, s. 11.).....	8
Kuvio 2: Lain säätäminen. (Eduskunta, lainvalmistelun vaiheet.)	19
Kuvio 3: Lainvalmistelu prosessi. (Finlex. Lainvalmistelun prosessiopas.)	20
Kuvio 4: Lapsiperheet Suomessa 2017. (Tilastokeskus, 2017. Perheiden määrä kääntyi laskuun.)	21
Kuvio 5: Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret. (Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti. 17/2018.)	33
Kuvio 6: Lapsen oikeuksien sopimuksen neljä yleisperiaatetta. (Hakelehto 2018, s. 42.)	39

Taulukot

Taulukko 1: Hallituksen keskeiset ehdotukset lain uudistamiseksi. (HE 88/2018 vp.)	25
Taulukko 2: Vanhan ja uuden lain vertailu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361).	29
Taulukko 3: Lakiin lisätyt uudet pykälät (Eduskunnan vastaus EV 175/2018 vp).....	30